



Informativno-političko glasilo

Bunjevačke Novine

www.bunjevci.net

Subotica, februar 2019. - Godina XV - Broj 164 - Cina: 50 dinara



ISSN 1451-2505



Veliko bunjevačko prelo 2019.

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine

National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

Slušajte radio emisije na bunjevačkom jeziku

„Bunjevačka rič“

Radio Subotica (104,4 MHz) nedjeljom od 9,30 sati

„Subotica na bunjevačkom“

Radio Subotica (104,4 MHz) subotom od 9,45 sati

„Radio Spektar“

Treći program Radio Novog Sada (100 MHz) petkom od 14,15 sati

Slušajte „Bunjevački radio“

www.boc.rs

Gledajte TV emisiju na bunjevačkom jeziku

„Spektar“

Radio-televizija Vojvodine, drugi program, nedjeljom od 17,30 sati

Pratite nas na internetu

www.bunjevci.net

Bunjevački nacionalni praznici:

2. februar, *Dan Velikog prela*

23. februar, *Dan osnivanja prvog Nacionalnog savita*

15. avgust, *Dan Dužijance*

25. novembar, *Dan Velike narodne skupštine Srba,
Bunjevaca i ostali Slovena*

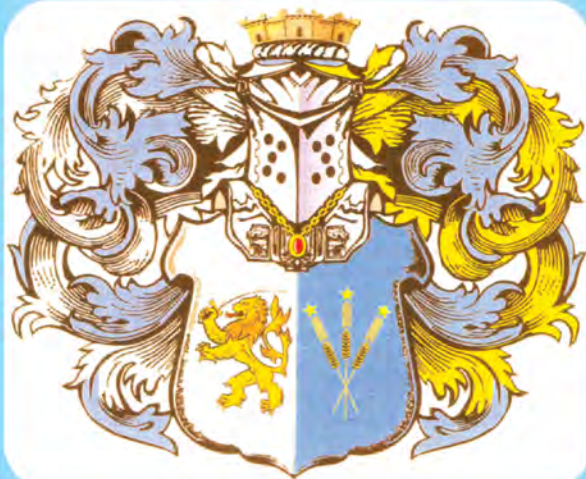
PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA

PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA
IZ OBLAKA RAŠIRILA KRILA,
OJ BUNJEVČE PROBUDI SE SADA
STAREŠINO SUBOTICE GRADA.

MENE MATI UČILA PIVATI
PIVAJ SINE DA BUNJEVCI ŽIVE,
NEK NAM ŽIVI NAŠA MILA BAČKA,
TAMBURICA, PISMA BUNJEVAČKA.

NE ZOVEMO SAMO BOGATAŠE
VEĆ I DRUGE STANOVNIKE NAŠE,
JA SAM SINAK SUBOTICE GRADA
NE DAM VIŠE DA MOJ NAROD STRADA.

BUNJEVAČKA SVEČANA PISMA



OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE NIU „BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA“ POMOGLI



MINISTARSTVO
KULTURE
REPUBLIKE
SRBIJE



POKRAJINSKI
SEKRETARIJAT
ZA INFORMACIJE
AUTONOMNE
POKRAJINE
VOJVODINA

Informativno-političko glasilo
bunjevačke nacionalne manjine

Godina XV Broj 164

Februar 2019.

Cina 50 dinara

Izlazi prve nedilje u mjesecu

Izdavač:

NIU „BUNJEVAČKI INFORMATIVNI
CENTAR“ - Subotica

Osnivač izdavača:

NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE
NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU „BIC“:

Mirko Bajić

v.d. glavnog i odgovornog urednika

„Bunjevački novina“:

Nikola Stantić

Redakcija:

Nikola Stantić

Ksenija Stojičić (gradska hronika)

Tamara Babić (kultura)

Stanislava Lutkić (Sombor)

Siniša Tikvicki (on-line izdanje)

Boris Bajić (sekretar Redakcije)

Stalni saradnici:

Ana Vojnić Kortmiš, Tihomir Kujundžić

Matković, Milan Stepanović, Nikola

Ostrogonač, Eva Kovač Pečkai

Tehnički urednik:

Nikola Stantić

Fotografija:

Nikola Stantić

Naslovna strana:

Prelo 2019. godine

Adresa:

Trg cara Jovana Nenada 15/2,

24000 Subotica

Telefon/fax: 024 523-505

e-mail: bic@bunjevci.net

Štampa:

Rotografika Subotica

Tiraž:

1.000

Dizajn:

Studio Trid Beograd

Distribucija:

„Press international“ - Novi Sad,
„Centrosinergija“ d.o.o. Novi Beograd

List je upisan u Registar javnih
glasila Agencije za privredne reg-
istre Republike Srbije pod regis-
tarskim brojem: NV000430
COBISS SR-ID 133482759

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi
Sad
659.3(=862)

Poštivana čeljadi,

Početak miseca obiluzen je Velikim bunjevačkim prelom. Ovogodišnja proslava nacionalnog praznika Bunjevaca bila je utoliko značajnija jer je obiluzeno sićanje na prvo Veliko prelo održano prija 140 godina. Onda su Bunjevci rišili da pokazat svojim sugrađanima ko su i šta su, a Prelo koje smo proslavili prija nikoliko dana bila je prilika da Bunjevci pokažu da imaju namiru još se zadržat na ovim prostorima, nigujuć sve svoje posebnosti, al, naravno, poštivajuć i sve druge narode sa kojima dilimo blagodeti ove plodne ravnice.

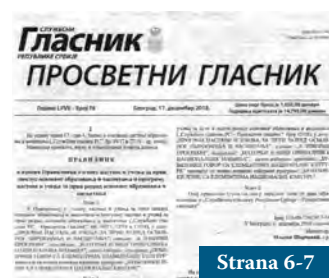
Pokazali su Bunjevci i da imaju namiru na-
pridovat, te da uporna borba donosi rezultate.
Upravo je taki slučaj sa bunjevačkim jezikom ko-
ji polagano, sitnim koracima, prilazi težak put
od divana kojim je sramota, el bar smišno diva-

nit, priko „kompromisnog“ rišenja govora sve
do onog što i triba bit – maternjeg jezika.

Da bi bunjevačka zajednica i dalje naprido-
vala, da bi bilužila pobide u bitkama i ratovi-
ma za ostvarivanje prava bilo bi dobro sačuvat
što više energije. No, i dalje ostaje utisak da se
dosta energije troši na već poznate divane koji
opterećivaje ovu zajednicu godinama unatrag.
Tokom kampanje za izbor Nacionalnog savita
čule su se poruke da je neophodno da se svi čla-
novi Savita bore zajedno za dobro Bunjevaca, a
ne da se međusobno bore ko će bit pridstavnik
Bunjevaca u tim borbama. Već je treća sidnica
NSBNM pokazala da taki borbi još ima, a osta-
je nada da će gotovo četiri pridstojeće godine
mandata proc i boljoj saradnji neg što je to bi-
lo na posljednoj sidnici.



Strana 4-5



Strana 6-7



Strana 12-14



Strana 15-16



Strana 17



Strana 20-21

Sadržaj

4-5

Pokornic pridsidnik Izvršnog
odbora, Bajić podpridsidnik

6-7

Veća ovlašćenja, al i odgovornosti
9

Jačanje dobre saradnje

12-14

Čuvanjem tradicije garantuju
budućnost

15-16

Prelo spalja ljude

17

Obnovljena tradicija

18

Diplomatijom do imena

20-21

Čuva zanat od izumiranja

29

Jedanajsti na trkama u Parizu

Ako i vi želite da vam poštaš svakog prvog u mjesecu donese „Bunjevačke novine“ pritplatite se na nji.

Godišnja pritplata je 600 dinara (sa ptt troškovima).

Platit možete na naš tekući račun: 200-2642360101825-19 (Poštanska štedionica)

sa naznakom za pritplatu.

Godišnja pritplata za inostranstvo je 20 evra.

Posli uplate nazovite nas kako bi upisali vašu kućnu adresu: 024 523-505

BURNA TREĆA SIDNICA NACIONALNOG SAZIVA BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Pokornić pridsidnik Izvršnog odbora, Bajić podpridsidnik

Zajedništvo koje je bilo na snazi od momenta potpisivanja sporazuma predstavnik dvi liste koje su učestvovala na posljednjim izborima za Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine je, čini se, poljuljano. Treća sidnica NSBNM, održana u subotu, 19. januara, bila je izuzetno burna, došlo je do promina na čelu i u sastavu Izvršnog odbora. **Mirko Bajić** više neće bit pridsidnik, dao je ostavku na tu poziciju nakon prigovora oko sukoba interesa



koji je upućen iz Sombora, al ni član IO. Na tu poziciju je biran

OSTAVKA

U pismenoj ostavki na mesto pridsidnika Izvršnog odbora NSBNM **Mirko Bajić**, izmed ostalog, navodi:

„...Na prvoj sidnici novog saziva Nacionalnog savita, izabran sam na funkciju pridsidnika Izvršnog odbora Nacionalnog savita. Nakon izbora, napustio sam funkciju pridsidnika političke stranke Savez bačkih Bunjevačka, zbog nespojivosti funkcija, saglasno članu 7a Zakona o nacionalnim savitima, o čemu sam zvanično informisao Nacionalni savit.

Od starne državnog sekretara Ivana Bošnjaka pismeno sam obavšten da je dana 13. decembra 2018. prim. dr Zoran Parčetić iz Sombora (koji nije član Bunjevačkog nacionalnog savita), dostavio obavštenje Ministarstvu državne uprave da je Nacionalni savit postupio suprotno odredbama člana 7a Zakona, navodeć i činjenicu da sam odbornik u Skupštini Grada Subotice.

Tumačenje državnog sekretara je da je i funkcija odbornika u gradskoj Skupštini nespojiva sa funkcijom pridsidnika IO Nacionalnog savita, po navedenom članu Zakona. Ovako tumačenje je po mojem mišljenju neutemeljeno, al bi konačnu ocinu moro dat donosilac Zakona, odnosno Narodna skupština Republike Srbije. Odlučio sam da tako tumačenje ne zahtivam i da podnesem ostavku na funkciju pridsidnika i člana IO Nacionalnog savita, te da u buduće zadržim mesto odbornika u Skupštini grada, al i mesto pridsidnika SBB.

Spreman sam prihvatit funkciju podpridsidnika Nacionalnog savita, ukoliko Savit odluči da je moje angažovanje i dalje neophodno u započetim procesima koje Nacionalni savit ima prid drugim strukturama, ko i u učešću u realizaciji Akcionog plana, u čemu sam imo odgovarajuću ulogu i angažovanje”.



Suzana Kujundžić Ostojić, Veljko Vojnić i Vlado Babić

Branko Pokornić, dosadašnji zaminić, a nova članica IO je **Kata Kuntić**. Bajić je izabran na mesto podpridsidnika Savita, al tek nakon što je s te pozicije sminjen **Dejan Parčetić**, jedan od tri dosadašnja podpridsidnika. Nezadovoljstvo je kulminiralo posli odluke da se s mesta podpridsidnika smini Parčetić, a nakon što je to izglasano, predstavnik liste UG „Bunjevačko kolo” iz Sombora napustili su sidnicu.

Da će treću sidnicu obilježiti neslaganje i „vruća” atmosfera moglo se vidit već na samom početku. Naizgled bezazlen izvštaj pridsidnice NSBNM o dešavanjima u prithodnom periodu odužio se na

temu „ko (ni)je bio na Bunjevačkom prelu u Tompi”. Kako je sidnica tekla, tako je bilo sve jasnije da podile koje su postojale ranije, uglavnom na relaciji Bunjevaca iz Sombora i Bunjevaca iz Subotice, nisu ni pristajale.

Uslidila su međusobna optuživanja ko je prikršio dogovoren sporazum. Pridstavnici „somborske” strane optuživali su „subotičku”, prija svega označavajuć Mirka Bajića ko uzročnika neslaganja, a ovi su uzvratili da sporazum nije narušen, jel je „somborska” strana u startu dobila i više funkcija neg što je to bilo dogovoreno. Takođe, brzo je na vidilo izašo i razlog najnoviji nesuglasica – **prim. dr**

Zoran Parčetić, član UG „Bunjevačko kolo” koji je bio pridstavljen ko vođa izborne kampanje liste UG „Bunjevačko kolo” Sombor, a potom od strane Mirka Bajića, doskorašnjeg pridsidnika IO NSBNM, pridstavljen ko „ubačeni element”, upisan u posebni birački spisak hrvatske manjine u Srbiji, pokrenio postupak sukoba interesa oko pozicije Mirka Bajića. Tako je, kako su to objasnili članovi Savita birani sa liste „Bunjevci zajedno” u stvari počelo narušavanje sporazuma, jel je inicijativa prim. dr Parčetića pokrenuta ubrzo nakon što je pomenut sporazum potpisan. Sa strane pridstavnika UG „Bunjevačko kolo” stigo je odgovor da će oni štiti njegov člana, te je bilo jasno kako će se rasprava dalje odvijati.

Kasniji tok sidnice bio je prilično buran, slobodno možemo kazati, u pojedinim momentima krajnje neprimeren. Takođe, konstantna ponavljanja nezadovoljstava odlukama i dešavanjima od prija nekoliko godina jasno su pokazali da su dvi strane još uvijek prilično suprotstavljene, te da će teško bit pronać model kako zajedno raditi u pravcu jačanja bunjevačkog identiteta. Zasad, čini se, dvi strane se slažu oko tog da se ne slažu, a kako će dalje, ostaje da se vidi. Ko i uvijek, snimak sidnice se nalazi na portalu www.bunjevci.net, pa tako i vi, dragi naši čitaoci, možete i sami pogledat, te donet zaključke o dešavanjima tokom treće sidnice NSBNM.

– **Sidnica je dugo trajala, bila je vrlo teška i razočaravajuća. Pridstavnici druge strane kazaće da je bila taka i za nji. Ako se složimo da taki odnos nije dobar, onda to znači da triba štogod novo i drugačije raditi, al to nije dovoljno samo konstatovat. Ima tu tušta stvari koje stoje iza svega ovog, istorija neslaganja, razmišljanja zašto i oko čega se ne slažemo. Pridstavnici druge liste se drže da nji ima šestoro, da oće toliko i toliko funkcija, brez obzira na to dal mogu doprineti ra-**

du, el ne mogu. I prozivanje mene ko pridsidnice koja sam zadužena da mirim one koji su se posvađali na sastanku i mimo njega privazilazi moje ingerencije i moći. Triba da ima dobri namira sa obadvi strane, a ova sidnica je brzo pokazala da tog manjka. Ne možem bit sudija, al je jasno da odnosi nisu dobri. Novom pridsidniku Izvršnog odbora želim tušta sriće u radu, dilaće sa mnom ovu zapaljivu i tešku atmosferu koja je skoro svaki put na sidnici – istakla je nakon sidnice dr Suzana Kujundžić Ostojić, pridsidnica NSBNM.

Najviše nesuglasica bilo je oko mista podpridsidnika Dejana Parčetića.

– **Njev pridlog je bio da jedan od podpridsidnika NSBNM priuzme i misto pridsidnika IO nakon što je Mirko Bajić dao ostavku na tu poziciju. Veljko Vojnić to ne mož zakonski, jel je podpridsidnik Skupštine Subotice, a mislim da bi bilo nekorektno da to tražimo od Nikole Babića, čovika od priko 70 godina, jel je to sad funkcija koja nosi frekventne sastanke, česta putovanja. Što se Dejana Parčetića tiče, ne sumnjam u njegove sposobnosti, postojaće prilika i mogućnost da sve što mož realizovat i pokaže – kazala je pridsidnica NSBNM i dodala da pridstoji sigurno turbulentan period od četiri godine.**

Na pitanje šta uraditi da atmosfera na sidnicama bude manje „zapaljiva”, te da pridstojići rad obiluzi što manje „turbulencija”, pridsidnica odgovara:

– **Ko pridsidnica Savita ne možem kreirat ničije mišljenje, na žalost ni izražavanje članova, pa čak ni svoje sopstvene emocije. Ne možem ni ja kadgod da ne reagujem, i ja sam ljudsko biće. Moramo svi bit u funkciji onog di smo, šta radimo, za koga radimo, da budemo što objektivniji, što „ladnije” glave. Na taj način možemo kakogod doć do kraja mandata.**

Branku Pokorniću će utoliko bit lakše da vodi Izvršni odbor NSBNM ako se zna da je na ovom mistu već bio.

– **Problemi koji su kulminirali na trećoj sidnici u ovom sazivu su više političke prirode, a manje ono što je dilokrug Savita u četiri oblasti. Nastavljamo rad u IO ko što je započeto u prithodnom sazivu. Osnovno opridiljenje biće Strategija razvoja koja važi do 2022. godine. Šta ćemo moć realizovat zavisice i od sridstava koja dobijamo. Kad se „upare” ove dvi stvari, doćemo do oni strateški ciljova i prioriteta koje triba realizovat u ovom mandatom periodu. Moramo bit što je više moguće kooperativni u saradnji sa svim udruženjima i svima onima koji će pomoć da se ostvari napridak i da se ostvare interesi nacionalne zajednice – prokomentarisio je nov pridsidnik Izvršnog odbora Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine Branko Pokornić. N. S.**

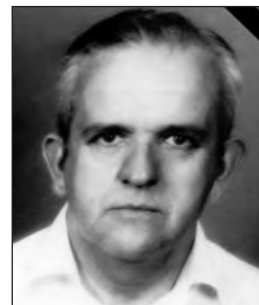
DNEVNI RED

Dnevni red treće sidnice NSBNM sastoje se od trinajst tačaka: Usvajanje zapisnika sa 2. radne sidnice; Informacije o održanim aktivnostima izmed dvi sidnice; Konstatovanje ostavke pridsidnika Izvršnog odbora; Izbor Izvršnog odbora NSBNM; Razrišenje podpridsidnika NSBNM; Izbor podpridsidnika NSBNM; Donošenje odluke o usvajanju odluka Izvršnog odbora donete posli 2. sidnice; Donošenje odluke o usvajanju Poslovnika o radu NSBNM; Donošenje odluke o realizaciji Finansijskog plana NSBNM za 2018. godinu; Donošenje odluke o privremenom finansiranju NSBNM u 2019. godini; Davanje mišljenja o poslovanju Fondacije „Mijo Mandić” u 2018. godini; Davanje mišljenja o poslovanju Ustanove kulture „Centar za kulturu Bunjevaca” u 2018. godini; Razno.

IN MEMORIAM

Matija Sedlak

U Subotici je, u 91. godini života, nakon kratke i teške bolesti preminio Matija Sedlak koji je u svom svestranom radu dao značajan doprinos bunjevačkoj zajednici.



Po završetku Trgovačke škole u Subotici diplomiro je na Ekonomskog fakultetu u Beogradu, a nakon tog je obavljao niz značajni i visoki funkcija. Bio je pridsidnik Opštinske konferencije Socijalističkog saveza Jugoslavije u Subotici, sekretar Opštinskog komiteta SKS u Subotici, pridsidnik Opštine Subotica, a potom u dva mandata i poslanik u Skupštini Srbije. Bio je i podpridsidnik Skupštine Vojvodine, podpridsidnik Pridsidništva SAP Vojvodine, a učestvovalo je u radu pridsidništva SFRJ umisto Radovana Vlajkovića za vrijeme njegove bolesti. Tokom karijere je bio direktor SDK Vojvodine, filijala Subotica, direktor „Subotičkih novina”, u dva mandata član Pridsidništva stalne konferencije gradova SFRJ, podpridsidnik Sreza Subotice, pridsidnik Opštine Stari grad u Subotici, sekretar Sreske trgovinske komore u Subotici, ko i rezervni vojni starešina kapetan prve klase.

Iza sebe je ostavio suprugu Kristu, sina Ivana, unuke Ivanu i Nikolu, te prauke Filipa, Aleksu, Andreju i Nikoletu.

Matija Sedlak je saranjen na Bajskom groblju u Subotici.

USVOJEN NOV STATUT NACIONALNOG SAVITA BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE, A PROMINA IMA I U SISTEMU OBRAZOVANJA

Veća ovlašćenja, al i odgovornosti

Druga radna sidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, održana u Somboru, donela je priliku, kako su to „Bunjevačke novine“ već i pisale, da se poradi na Statutu po kojem će se raditi u novom sazivu Savita. Usvojen nov Statut je u skladu sa izminama i dopunama Zakona o nacionalnim savitima nacionalni manjina.

Kako je to i ranije bilo kazano, Zakoni donose i određene promine u načinu rada nacionalni savita u Srbiji.

– Najvidljivije promine su vezane za finansiranje i sprovođenje finansijskog plana. Naime, kako smo to već i najavljivali, najviše polovina dobijeni sridstava se mož koristiti za funkcionisanje Savita, a polak ide za programski dio. Zbog tog smo mo-

rali „zatvoriti“ jedno radno misto. Takođe, naše sekretarice rade za minimalac već desetak godina, a očito je da neće moć bit promina. Ostali troškovi su na još manjem nivou, još smo skromniji, da bismo se uklopili. Takođe, došlo je do promina ovlašćenja pridsidnika, veća su neg što su dosad bila, al su i daleko veće odgovornosti. Ako ne poštuemo propise, ako štogod loše uradimo, pristaje automatski finansiranje, a u niku ruku i postojanje Savita. Ozbilnost rada mora bit još veća. Ozbiljni smo bili mi i dosad, al je sad listvica još većma podignuta – divani dr Suzana Kujundžić Ostojić, pridsidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine, pa nas tavlja:

– Prema novom Statutu, na

„TANDRČKOVO BLAGO“ DESETI PUT

Krajom godine izašla je iz štampe i deseta knjiga „Tandrčkovsko blago“. Nije tajna da je to jedno od omiljeni štiva bunjevački đaka.

– Jeste, ove knjige su doprinele da nastava bunjevačkog bude kvalitetnija, raznovrsnija i zanimljivija neg na početku. I ovaj put je tu slična sadržina, al smo išli i na pismice za malo starije, pripravljam se lagano za nastavu u sridnjim školama, pa mora bit i take tematike. Razmišljamo već o jedanajstoj knjigi. Ideja je da možda napravimo kompilaciju dičije književnosti nacionalni manjina. Da vidimo koje to manjine imaju kake pismice



i bajke, pa da to privedemo i prinesemo našoj dci. Uostalom, i ja sam odrastala i uz nike bajke iz mađarske i rumunske narodne književnosti, na primer. Narod je uvijek svudak inventivan i zanimljiv – divani dr Kujundžić Ostojić, inače i urednica „Tandrčkovog blaga“.



primer, pridsidnici odbora ne moraje bit članovi savita, pa to dozvoljava da ji vode stručne osobe koje nemaje obaveze vezane za nacionalne savite. To je, takođe, jedna od važni novi stavki Statuta. Uostalom, svako ko želi pogledat Statut NSBNM mož to uradit na sajtu www.bunjevci.net.

Kad već divanimo o obavezama i odgovornostima, ima stvari koje su morale bit strožije u novom Zakonu.

– Član savita ima obavezu da dolazi na sidnice i učestvuje na njima. Ako to ne radi godinu dana, pristaje mu mandat. Nema nikaki posebni obaveza i odgovornosti, po mojem mišljenju

nije dobro što je tako. Nije to zakonski dobro regulisano, jel kogod ko nije spreman radit, nije spreman bit produktivan u radu savita mož zauzimati misto komegod ko je spreman dat pun doprinos. No, tek smo na početku rada novog saziva u NSBNM, pa se nadamo najboljem.

Prošla, 2018. godina, zaključena je važnom objavom u Prosvitnom glasniku – predmet koji se izučava u školama sad se zove bunjevački jezik sa elementima nacionalne kulture. Priznavanje jezika umisto govora je velik plus na polju obrazovanja, al i u funkcionisanju bunjevačke zajednice uopšte.

– Štogod o čemu smo zdravo dugo divanili je konačno prid

nama. Priznat nam je jezik, krenilo je to od škole. Za one koje uče bunjevački i šalju dicitu i unučad na bunjevački to je sigurno satisfakcija. Uvijek smo divanili da je bunjevački za nas jezik, da administrativno možemo drugom bit kako oće, ali je važno da ovu odluku imamo konačno i na papiru. Ona je zasad za 5. i 6. razred, ali se automatski odnosi i na sve razrede. U procesu smo usvajanja programa za sridnju školu, a ostaje da se vidi kako će ovo uticati na priznanje službene upotrebe jezika. To je proces koji traje, koji će trajati, ali sad nam je bitno da je počelo. Kad sam se aktivirala u bunjevačkoj zajednici, a ima tu već dvanaest godina, činilo se da je ovaj cilj nedostižan. Evo, stigo nam je i taj dan, svi Bunjevci mogu biti ponosni da imaju priznat maternji jezik.

Osim ispravljanja nepravde i satisfakcije, ova činjenica će itekako koristiti u daljem radu NSBNM.

– Virujem da će to doneti i promine u finansiranju, kako su već i postavljena pravila. Ne možete voditi obrazovanje u zajednici sa 60-70 hiljada dinara godišnje, a imate 450 dicitu. Ne možete se starati za službenu upotrebu jezika sa 0 dinara. Vide svi naši Bunjevci kako druge manjine imaju veća sridstva za rad, pogodnosti i mogućnosti, pa nije ni lako istrajati i biti pripadnik naše zajednice, uprkos svim nepravdama.

Ova promina doneće i promine u planovima i programima u nastavu bunjevačkog.

– Radimo na materijalima za nastavu od 5. do 8. razreda. Pri kraju smo otkupa udžbenika od 1. do 4. razreda i virujem da će biti doštampavanja. Insistiramo sad da cio sadržaj bude na latinici. Pri prošlom štampanju su iz Zavoda za izdavanje udžbenika insistirali drugačije, ali sad imamo jezik i pravo da se štampa na zvaničnom jeziku naše zajed-

nice. Biće promina i na školskom programu. Rađen je prije jedanast godina, kad je i ponuda materijala bila skromnija. U međuvremenu smo daleko uznapriđovali i svakako će biti promina, nadam se na bolje. Da budu tekstovi zanimljiviji, poletniji, primreniji dicitu.

Kako je to najavljivano, uskoro se možemo nadati da će se bunjevački učiti i u sridnjim školama.

– Ako sve bude u redu sa planovima i programima, onda nas očekiva izborni sistem u julu, za one koji su već upisani u sridnje škole, dok će se prvaci moći opredijeliti za bunjevački u septembru. Očekiva nas velik posao u smislu priprema i ostali detalji za četiri godine sridnje škole. Rič je o predmetu koji će biti fakultativnog karaktera. Ministarstvo obrazovanja ne plaća



Suzana Kujundžić Ostojić

pridavače, moraćete to raditi Savit. Ako dođe do promine na bolje u finansiranju na osnovu promine govora u jezik, onda ćemo moći to riješavati od tih sridstava, ako ne, moraćemo još kakogod bolje stegniti kaiš – divani na kraju prid-sidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine.

N. S.

SASTANAK KOD POKRAJINSKOG ZAŠTITNIKA GRAĐANA – OMBUDSMANA

Aktuelni problemi za žene

Pokrajinski zaštitnik građana – ombudsman **prof. dr Zoran Pavlović** održao je u četvrtak, 10. januara, sastanak s predstavnicama ženski nevladini organizacija kako bi se razmotrili aktuelni problemi s kojima se susreću žene u AP Vojvodini i dogovorile smernice u cilju zajedničkog dilaovanja i saradnje u oblasti ravnopravnosti polova.

Sastanku su prisustvovala **Ivana Perić** i **Milana Popović** iz SOS ženskog centra, **Biljana Stepanov** iz Centra za podršku ženama i Mreže SOS Vojvodina, **Vesna Čerimović**, **Tamara Dimić** i **Zorica Šurlan** iz Udruženja Roma Novi Bečej, **Suzana Kujundžić Ostojić** iz Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine i **Kosana Beker** – Fem Platz iz Pančeva.



Putom konstruktivnog dijaloga s pokrajinskim zaštitnikom građana, prof. dr Zoranom Pavlovićem i zamnikom za ravnopravnost polova **Snežanom Knežević**, pridstavnice ženski nevladini

organizacija ukazale su na konkretne probleme i mogućnosti za rješavanje isti. Mapiranjem problema i iznošenjem pridloga postavljen je temelj za buduću saradnju izmed Pokrajinskog zaštitnika gra-

đana i pomenuti nevladini organizacija, u cilju unaprijeđenja položaja žena i ostvarivanja ženski ljudski prava na teritoriji Autonomne pokrajine Vojvodine.

N. S.

PRIPRAVLJA SE OBILUŽAVANJE DRUGOG PO REDU NACIONALNOG PRAZNIKA BUNJEVACA

Dan osnivanja Nacionalnog savita

Drugi po redu nacionalni praznik bunjevačke zajednice u Srbije biće obiluzen 23. februara, a rič je o prazniku koji nosi naziv „Dan osnivanja prvog Nacionalnog savita – 23. februar”. Nuz svečanu sidnicu proslava praznika biće obiluzena i uruči-

vanjom priznanja za doprinos razvoju bunjevačke zajednice.

– Priznanja za doprinos našoj zajednici dodiljivamo od samog početka, a u posljednji nekoliko godina smo u Nacionalnom savitu bunjevačke nacionalne manjine ustanovili sedam značajni

priznanja koja se dodiljivaje pojedincima i udruženjima koji su uradili velik poso na doprinosu u očuvanju bunjevačkog identiteta. Najvridnije priznanje nosi ime Ivana Antunovića, a tu su i priznanja poput oni iz oblasti informisanja, kulture, obrazova-

nja, nismo zaboravili ni naša udruženja koja slave vridne jubileje – ističe Kata Kuntić, pridsidnica Odbora za kulturu u Nacionalnom savitu bunjevačke nacionalne manjine, pa naglašava:

– Ovo je vrlo značajan nacionalni praznik za sve Bunjevce!

Pridloge za priznanja mogu pod-net i pojedinci i udruženja, rok za dostavljanje isti je 15. februar, a nakon tog će NSBNM donet odluku o priznanjima koja će bit dodiljena na samoj svečanosti.

– Na svečanoj sidnici obično imamo priliku čut izvištaj o radu u protekli godinu dana, a mislim da će ovog puta zaista bit tušta da se divani, jel je Savit uradio značajan poso izmed dva obiluzavanja ovog nacionalnog praznika. Nakon tog usliđice dodila priznanja, a biće to prilika da se okupimo na jednom mistu i mi iz Savita, članovi stručni odbora, pridsavnici naši udruženja, prijatelji sa kojima smo radili značajne projekte, gosti iz vlasti, republičke, pokrajinske i lokalne – dodaje Kata Kuntić.

N. S.



Prošlogodišnji dobitnici vridni priznanja

OBAVIŠTENJE

Rok za podnošenje Prijave za dodilu priznanja NSBNM pojedincima, udruženjima, ustanovama i organizacijama za ostvarene rezultate i izuzetne zasluge na očuvanju nacionalnog identiteta Bunjevaca za 2018. godinu je 15. februara 2019. godine.

OBRAZLOŽENJE

Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine dodiljiva priznanja pojedincima, udruženjima, ustanovama i organizacijama na svečanoj sidnici koja se održava povodom obiluzavanja nacionalnog praznika „Dan osnivanja prvog nacionalnog savita – 23. februar” a na osnovu člana 14.

stav 8 Statuta NSBNM i odluke o usvajanju Pravilnika o uslovima i kriterijumima za dodilu priznanja NSBNM br: 2/2017, u oblasti:

1. „POSEBNO PRIZNANJE NSBNM Ivan Antunović” dodiljiva se za posebni doprinos na očuvanju nacionalnog identiteta Bunjevaca

2. „Priznanje NSBNM Mara Đorđević Malagurski” dodiljiva se za vrhunski doprinos u oblasti kulture/odnosno/rodne ravnopravnosti Bunjevaca.

3. „Priznanje NSBNM - Kalor Milodanović” dodiljiva se za vrhunski doprinos u oblasti informisanja na bunjevačkom jeziku.

4. „Priznanje NSBNM Mijo Mandić” dodiljiva se za vrhunski doprinos u oblasti obrazovanja Bunjevaca.

5. „Priznanje NSBNM Ambrozije Šar-

čević” dodiljiva se za poseban doprinos u oblasti naučno-istraživačkog rada Bunjevaca.

6. „Priznanje NSBNM Blaško Rajić” dodiljiva se za doprinos u razvoju institucija i očuvanju nacionalnog identiteta Bunjevaca

7. PRIZNANJE NSBNM dodiljiva se za period od 10 godina kontinuiranog rada - aktivnosti na očuvanju nacionalnog identiteta Bunjevaca.

NAPOMENA:

Pravilnikom su utvrđeni uslovi, kriterijumi i postupak za dodilu priznanja NSBNM.

Sve informacije se mogu dobit na telefon UK „Centar za kulturu Bunjevaca” 024/551-604

Referent kulture Kata Kuntić

POKRAJINSKI SEKRETAR MIHALJ NJILAŠ UGOSTIO PRIDSIDNIKE NACIONALNI SAVITA

Jačanje dobre saradnje

U sridu, 16. januara, **Mihali Njilaš**, pokrajinski sekretar za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, ugostio je novoizabrane pridsidnike nacionalni manjina koji sidiše svoji savita imaju na teritoriji AP Vojvodine, a taki je, posli nedavno održani izbora sedamnašt.

Kako je istaknuto u izvištaju na internet sajtu Sekretarijata (www.puma.vojvodina.gov.rs), jačanje dosadašnje dobre saradnje izmed Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice i nacionalni savita nacionalni manjina, ko i saradnja nacionalni savita med sobom, neophodni su za nastavak očuvanja interesa manjina u AP Vojvodini.

– Cilj susreta jeste da se svi mi međusobno upoznamo, da uspostavimo, nastavimo i unapredimo naš zajednički rad i saradnju. Protekla 2018. godina bila je



veoma značajna za nacionalne zajednice u čitavoj državi. To je bila godina planiranja i uspostavljanja novih smernica za budućnost manjina, a zajedno smo uobličili i nova zakonska rešenja Zakona o nacionalnim savetima nacionalnih manjina, Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, te Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisma, kao i Zakona o matičnim knjigama. Sada je pred nama veliki



zadatak, a to je da zajedničkim snagama učvrstimo temelje manjina u Vojvodini, da negujemo njihov jezik i njihovu kulturu, da ulažemo u obrazovanje, ali i da im obezbedimo i pravo na informisanje – izjavio je Njilaš tokom obraćanja pridsidnicima novoizabrani nacionalni savita nacionalni manjina.

Tom prilikom, pokrajinski sekretar osvrnio se i na uspišno sprovedene izbore za nacionalne savite nacionalni manjina krajom prošle godine i čestito njemim novoizabranim pridsidnicima i članovima.

Prilikom predstavljanja, svi pridsidnici nacionalni savita pofalili su dosadašnju ažurnost, strpljivost i spremnost pomenutog Sekretarijata da pomogne nacionalnim sa-

vitima i da im sugerise kako da sprovedu svoje zamisli. Takođe, oni su izrazili i nadu da će se tako dobra saradnja nastaviti i u 2019. godini.

Nakon prošlogodišnji izbora, postoji 17 nacionalni savita koji sidiše imaju u AP Vojvodini: mađarski, slovački, rumunski, rusinski, ukrajinski, hrvatski, bunjevački, makedonski, nemački, češki, crnogorski, aškalijski, egipatski, romski i grčki nacionalni savet, kao i novoosnovani nacionalni saviti ruske i poljske nacionalne manjine. Za tekuću godinu, iz pokrajinskog budžeta izdvojeno je 60,1 miliona dinara za njeve aktivnosti i funkcionisanje

ZAFALA NA POMOĆI

Med pridstavnicima nacionalni savita na sastanku u Skupštini Vojvodine bila je i dr Suzana Kujundžić Ostojić, pridsidnica Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine.

– Imali smo dobre i otvorene odnose sa Sekretarijatom za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice u proteklom periodu, a nadam se da će to bit nastavljeno. Iskoristila bi priliku pofaliti pokrajinskog sekretara Njilaša, jel je na osnovu njegovog pridloga došlo do

promine naziva bunjevački govor u bunjevački jezik. To nam je izuzetno važno, i moramo iskoristiti priliku da mu se zafalimo. Nama je ovaj sekretarijat važan, ko i svaki drugi, jel nacionalni saviti ne bi mogli bez pomoći Pokrajine, kako materijalne, tako i oko zakonski regulativa. Često se ne snalazimo najbolje sami, imamo dilema, a ovo je adresa na kojoj ćemo uvijek moć dobit odgovore na sva naša pitanja – ističe dr Kujundžić Ostojić.

N. S.

info:

www.puma.vojvodina.gov.rs

SUBOTICA NA BUNJEVAČKOM – HRONIKA ZA JANUAR

Subotičani pravoslavne vire obilježili Badnje veče i Božić

Subotičani pravoslavne vire koji Badnje veče i Božić proslavljaju po Julijanskom kalendaru obilježili su ovaj velik virski praznik sičom i paljenjom badnjaka na glavnom gradskom trgu. Organizovana povorka krenula je, ko i prithodni godina, vozilima ispred porte Hrama Vaznesenja Gospodnjeg do Kelebijske šume na Makovoj sedmici, di je održan virski obred posvećenja badnjaka. U organizaciji Srpskog kulturnog centra „Sveti Sava” i Srpske pravoslavne crkvene opštine održan je program na gradskom trgu di je prisustvovalo blizu 1.500 građana.

Nakon dolaska povorke iz crkve održano je tradicionalno osvećivanje i paljenje badnjaka. Na Badnje veče u Srpskom kulturnom centru „Sveti Sava” održano je guslarsko veče. U porti Hrama Vaznesenja Gospodnjeg za sve građane služena je božićna liturgija.

Ugovori o sprovođenju projekata u oblasti upravljanja imovinom

Pridstavnici 18 opština i gradova iz Srbije su na svečanosti u Klubu poslanika u Beogradu, potpisali ugovore za sprovođenje projekata koji su izabrani u okviru grant šeme Programa Exchange 5, podrška Evropske unije lokalnim samoupravama u oblasti upravljanja imovinom. Med odobrenim projektima je i projekat koji Grad Subotica realizuje u saradnji sa opštinom Senta, pod nazivom „Samo pravno zaokružena javna svojina je dobra javna svojina.” Grad Subotica će se kroz ovaj projekat fokusirati na legalizaciju objekata koji imaju izuzetan javni značaj. Naime, legalizacija 50 objekata i etažiranje još 10 objekata u javnoj svojini grada Subotice su glavni ciljevi stavljeni prid projektini tim koji će rukovoditi procesom od snimanja objekta, izrade elaborata geodetski radova, katastarsko-topografski planova, projekta geodetskog obilježavanja i elaborata sprovođenja, eventualnog brisanja objekta, izrade planova posebni dilova i izvištaja o zatečenom stanju objekta, unošenja u evidenciju i poslovne knjige Grada Subotice, do popunjavanja podataka o imovini u Centralnoj bazi podataka.

U ime subotičke lokalne samouprave ugovor je potpisao gradonačelnik Subotice **Bogdan Laban**.

Dodila 37 paketa građevinskog materijala izbigličkim porodicama

U Velikoj većnici Gradske kuće uručeni su ugovori za dodilu 37 paketa građevinskog materijala izbigličkim porodicama iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske u okviru Regionalnog stambenog programa, potprojekta 5. Svaka porodica će, zafaljujuć programu, dobiti građevinski materijal u vrijdnosti od 9 hiljada evra. Komesar za izbiglice i migracije Republike Srbije **Vladimir Cucić** pofalio je naš grad jel je, kako je kazo u posljednje 3-4 godine urađeno dosta po pitanju rišavanja stambenog pitanja izbiglički porodica:

– Subotica je u posljednjih nekoliko godina za nas postala pravo prijatno iznenađenje. Prošle godine podelili smo ključeve za seoske kuće, danas ugovore za kupovinu građevinskog materijala, a u međuvremenu smo našli prostor da izgradimo dve zgrade sa 44 stana. U toku je i kupovina još 26 seoskih kuća. Tako ćemo pomoći više od 140 porodica, a kada tome dodamo i oko 70 miliona dinara iz budžeta kojima ćemo pomoći još oko stotinu porodica mislim da možemo da budemo zadovoljni – kazo je Cucić.

Subotička Sinagoga otvorena za sve građane

Od nedilje 20. januara Subotička Sinagoga otvorena je za sve zainteresovane sugrađane, koji će nuz prisustvo vodiča moć obać ovaj znameniti objekat. Pored tog

Sinagoga postaje i misto održavanja brojni manifestacija, kazo je na organizovanu konferenciju za novinare u Gradskom medija centru **Tivadar Bunford**, pridsidnik Upravnog odbora Fondacije „Subotička Sinagoga”:

– Ovaj predivni objekat, kao dom molitve subotičkih Jevreja i oličenje istorije i kulture jevrejske zajednice u našem gradu, znamenitost je sa potencijalom da služi kao dom i brojnim visokokvalitetnim kulturnim događajima koji će, pored toga što će zadovoljiti kulturne potrebe naših sugrađana i posetilaca iz zemlje i inostranstva, istovremeno biti dostojni Sinagogi kao duhovnom i sakralnom prostoru.

Robert Sabadoš, pridsidnik Jevrejske opštine kaže da je konačno za javnost otvoren objekat čija je rekonstrukcija trajala dugo:

– Zadovoljni smo što će ona biti mesto vrhunskih kulturnih događaja u gradu, mesto okupljanja, a jevrejska zajednica imaće sakralni objekat kakav je sagradila 1903. godine.

Jene Hajnal, član Upravnog odbora fondacije „Subotička Sinagoga” najavio je i rekonstrukciju orgulja.

Za pojedince ulaz u Sinagogu biće 250 dinara, za grupe biće 150 ko i za sridnjoškulce, studente i penzionere. Dica do deset godina moće besplatno uč u objekat. Ulaznice se mogu kupiti na samom ulazu. Za positiocie Sinagoga biće otvorena od utorka do petak od 10 do 18 sati, a vikendom od deset do 14 sati. Ponediljak je neradan dan.

Javni oglas za prijavu kandidata na dobrovoljno služenje vojnog roka

Ministarstvo odbrane raspisalo je Javni oglas za 2019. godinu, za prijavu kandidata na dobrovoljno služenje vojnog roka sa oružjem i kandidata za slušaoce kursa za rezervne oficire Vojske Srbije. Raspisan je i poziv za uvođenje u vojnu evidenciju. Za dobrovoljno služenje vojnog roka sa oružjem u Vojsci Srbije mogu se prijaviti kandidati muškog i ženskog pola koji u tekućoj godini navršavaju od 19 do 30 godina života. Javni oglas za prijavu kandidata na dobrovoljno služenje vojnog roka sa oružjem u Vojsci Srbije u tekućoj godini stalno je otvoren. Sve dodatne informacije u vezi sa dobrovoljnim služenjem vojnog roka sa oružjem mogu se dobiti u Centru Ministarstva odbrane za lokalnu samoupravu Subotica na adresi Park Ferenc Rajhla broj 1 el na brojeve telefona 024/521-443 i 024/552-878, ko i na sajtu Ministarstva odbrane. Uvođenje u vojnu evidenciju obavljaće se svakog radnog dana od 14. januara do 28. februara, od 9 do 15 sati. Regruti koji se uvode u vojnu evidenciju tribali bi poneti ličnu kartu, a ukoliko je ne posiduju potribno je na uvid doneti drugu javnu ispravu iz koje se moć utvrditi identitet. Regruti koji borave u inostranstvu dužni su da se radi uvođenja u vojnu evidenciju jave nadležnom diplomatsko-konzularnom pridsavništvu Republike Srbije.

Prve odštete radnicima kadgodašnjeg giganta IMK „29. novembar”

Donete su prve prisude, a počela je i isplata novaca, naglašavaju iz Saveza samostalnih sindikata. U pitanju su prisude za nadoknadu nematerijalne štete na osnovu koji se radnicima IMK „29. novembar” isplaćuje 500 evra. Tužbe je podnelo oko 600 ljudi, dosad je doneto 29 prisuda, a nji devetoro već je dobilo novac, kazo je **Ištvan Huđi**, iz Samostalnog sindikata Subotice.

– Mi smo formirali inicijalni odbor koji zastupa prava radnika. Do sada nam je oko hiljadu bivših radnika dalo punomoćje da ih zastupamo u ostvarenju njihovih prava.

Mijo Muvić, bivši radnik „29. novembra” već je dobio novce:

– Bio sam jako iznenađen, ipak je to period od 20 godina kako su se izdešavale sve te stvari. Mi kao radnici, 99 posto nas smo to već otpisali, ali eto

zahvaljujući ovoj inicijalnoj grupi, advokatu i sindikatu pokrenula se akcija koja će izgleda dati rezultat.

Proširena sidnica sekcija za mliкарstvo i klaničnu industriju

U Regionalnoj Privrednoj komori Subotica održana je proširena sidnica sekcija za mliкарstvo i klaničnu industriju sa teritorija Severno-bačkog, Severno-banatskog i Zapadno-bačkog upravnog okruga, a tema sidnice bila je analiza aktuelni problema u oblasti reprodukcije goveda i svinja, ko i osiguranja u poljoprivredi.

Damir Vojnić Tunić, koordinator sektora u Privrednoj komori Subotica napomenuo je da obim proizvodnje u stočarstvu u zemlji nije na zadovoljavajućem nivou:

– **Obim proizvodnje u stočarstvu u Srbiji nije na zadovoljavajućem nivou, jer samo 31,4% ukupne poljoprivredne proizvodnje čini stočarska proizvodnja** – kazao je Vojnić Tunić.

Jožef Horvat, specijalista za reprodukciju u Veterinarskom specijalističkom institutu Subotica naglasio je značaj ekonomične proizvodnje u stočarstvu.

Osim analize aktuelni problema u sekcijama za mliкарstvo i klaničnu industriju, na proširenoj sednici bilo je reči i o osiguranju poljoprivrede. Prisutnima je predstavljeno najnoviji „Triglav” paket osiguranja, namenjen uzgajivačima krava i proizvođačima mleka.

Najnovije mire pronatalitetne politike

Na poslednjoj sednici Vlade Vojvodine doneto je rešenje o nominalnim iznosima koji će se iz pokrajinskog budžeta u 2019. godini izdvajati za mire pronatalitetne politike u Vojvodini. Kako se navodi u izveštaju sa sednice, nezaposlene majke, za treće el četvrto dite, od 1. januara 2019. godine ostvarivaju pravo na materinski dodatak u iznosu od 15.000 dinara mesečno. To je nova populaciona mira kojom Pokrajinska vlada proširiva obim podrške za treće dite. Pravo na materinski dodatak ostvariva nezaposlena majka, koja je, počev od 1. jula 2018. godine, rodila treće, el četvrto dite, ističu iz Vlade APV.

Na osnovu odluke Gradskog veća jednokratna novčana pomoć i trudnicama na teritoriji Grada Subotice iznosiće 15.000 dinara. Na pomoć mogu računati i porodice koje dobiju prvo dite, jel i njima sleduje roditeljski dodatak od 10.000 dinara. Iznosi koje će trudnice i porodice primati su isti ko i prošle godine i zasad će ostati na tom nivou.

Javni čas na temu borbe protiv trgovine ljudima

U Politehničkoj školi održano je pridavanje za učenike 2. i 3. razreda na temu trgovine ljudima. U cilju prevencije trgovine grupa novinara napravila je radijski serijal pod nazivom „Žena u kutiji” u okviru kog su glumice ispričivale istinite priče žrtava trgovine ljudima. Na pridavanju u Politehničkoj školi đacima je puštena jedna od ukupno šest emisija iz ovog serijala.

Pridavanju je prisustvovao i koordinator Lokalnog tima za borbu protiv trgovine ljudima, **Ilija Đukanović**:

– **Ono što je nama izuzetno važno, jeste da našim građanima, deci, roditeljima i starima, približimo ovu temu i edukujemo ih kako da se zaštite ukoliko se nađu u potencijalno rizičnoj situaciji. Zbog toga su se svi članovi Lokalnog tima, kojeg čine predstavnici policije, tužilaštva, inspekcije rada, komunalne inspekcije, Centra za socijalni rad, Doma zdravlja, kao i predstavnici organizacija civilnog društva, poput Fondacije „Tijana Jurić”, Edukativnog centra „Roma”, Udruženja „Stav plus” i drugih, jednoglasno složili da akcenat rada bude na edukaciji i prevenciji pre svega u školama, koje će biti nosioci ovih aktivnosti** – kazao je Đukanović.

Evropska nedilja privrecije raka grlića materice

Evropska nedilja prevencije raka grlića materice obilježena je od 21. do 27. januara, s ciljom podizanja svesti o ovoj bolesti.

„Rano otkrivanje može sprečiti rak grlića materice” je slogan pod kojim se obilježava ova nedilja u 2019. godini. Rak grlića materice, duže od decenije, predstavljajući ozbiljan javno-zdravstveni problem u Srbiji. U našoj zemlji svake godine 420 do 500 žena izgubi život od ovog raka, za koji sa sigurnošću znamo da pripada grupi najpriventabilniji. Naročito zabrinjava činjenica da se Srbija i dalje nalazi u grupi evropski zemalja sa najvišim stopama obolijavanja i umiranja od raka grlića materice.

Najefikasnija mira primarne privrecije je imunizacija protiv humanog papiloma virusa. Ova intervencija je isplativa, pogotovo u zemljama di su resursi ograničeni, a učestalost HPV infekcije je visoka i obuhvat priventivnim prigledima je nizak. Imunizacija ne isključiva potrebu za obavljanjem priventivni prigleda (jedared godišnje), pošto je poznato da postojeće vakcine ne štite od svi tipova HPV. U okviru ove teme, najvažnije je znati da se u velikom broju slučajeva rak grlića materice može spričiti. Dobro organizovani skrining programi mogu spričiti i do 80 odsto slučajeva raka grlića materice, otkrivajući malignu promenu u ćelijama epitela grlića materice i to u pre-invazivnoj fazi, dakle na vreme, poručuju stručnjaci iz Centra za promociju zdravlja pri Zavodu za javno zdravlje Subotica kroz saopštenje.

U Zadužbini Dušana Radića održana manifestacija posvećena Svetom Savi

U Zadužbini Dušana Radića u ponedjeljak, 21. januara, svečano je otvorena Svetosavska nedilja. Da je veoma važno ostati na putu Svetog Save, koji je bio satkan od ljubavi, dobrote i dostojanstva podstigao je gradonačelnik Grada Subotice **Bogdan Laban**:

– **Sveti Sava radio je na organizaciji crkve, pomagao sirotinji, poštovao monahe, podizao mnoge crkve, manastire i škole, a srpskom narodu, na čijem je crkvenom i kulturnom prosvetivanju takođe radio, govorio o hrišćanskom moralu, ljubavi i milosrđu. Sveti Sava je na ličnom primeru pokazao da svaki uspešan put mora da bude utemeljen na sistemu moralnih načela** – kazao je Bogdan Laban.

Svetosavsku nedilju svečano je otvorio arhijerijski namisnik subotički **Miodrag Šipka**:

– **Ove godine posebni akcenat u „Svetosavskoj nedelji”, osim u manifestacijama, biće na velikom jubileju koji naša sveta crkva slavi, a to je 800 godina od samostalnosti Srpske pravoslavne crkve. Verujem da je Srpska pravoslavna crkva svoju autokefalnost dobila upravo zahvaljujući trudu, ljubavi i žrtvi Svetoga Save koji je bio i njen prvi arhiepiskop.**

Na svečanom otvaranju prikazana je i izložba „Vrtlozi” Zvonka Pavličića. Program je nastavljen pridavljanjem knjige „Sto mojih portreta” **Matije Bečkovića**, a pridstavljeno je i dilo **Time Dimitrijevića** „Krvava okupacija Bačke”. Nakon tog je održano veće etno-muzike na kojem je učestvovala **Bojana Nikolić**, ko i duhovna tribina. Održana je i Svetosavska akademija na kojoj su učestvovali učenici Gimnazije „Svetozar Marković” i mišovit hor SKC „Sveti Sava”. Program je završen Svetosavskim balom u restoranu „Spartak”.

Loto „sedmica” u Subotici

Nakon godinu dana čekanja da se izvuče sedmica u popularnoj igri na sriću Državne lutrije „Loto”, premija od 6,05 miliona evra očla je u Suboticu, u 4. kolu ove igre. Sricnu kombinaciju dobitniku iz našeg grada doneli su sledići brojevi – 1, 3, 7, 10, 19, 20 i 30. Dobitnik je svoj tiket uplatio na trafiki u Železničkom nasilju, u trafiki koja se nalazi u blizini Osnovne škole „Majšanski put”. Najveći dobitak u istoriji Državne lutrije Srbije, kad se obračuna u dinarima, iznosi 716.879.535 dinara.

K. S.

OBIKUŽEN JEDAN OD ČETRI NACIONALNA PRAZNIKA BUNJEVACA –
„DAN VELIKOG PRELA“

Čuvanjem tradicije garantuju budućnost

Bez nigovanja tradicije teško je čekat sigurnu budućnost za nove generacije. Tim su se u bunjevačkoj zajednici vodili



Dragi Vučković



Prelo čuva tradiciju, al i potvrđiva da će se stari običaja držat i nove generacije

kad su birali koji će im bit nacionalni praznici, pa i nije čudo da se

med četiri nalazi i „Dan Velikog prela“. Prvo Veliko prelo održano

je prija 140 godina, ono je simbolično bilo prilika da se Bunjevci

prija gotovo jednog i po vika okupe i pokažu Subotici i Subotičanima koliko ji ima i kaki su njim običaji, nošnja... Danas je, sticajom razni okolnosti, Bunjevaca manje neg 1879. godine, al je Veliko prelo i dalje prilika da se svit okupi, proveseli, da istakne dio tradicije i okupi generacije.

PISMOM PROSLAVIO BUNJEVCE

Poseban ton ovogodišnjem Velikog bunjevačkom prelu dao je Zvonko Bogdan sa, kako je to i sam potvrdio, najboljim tamburašima Subotice i Novog Sada. Niko nije pismom proslavio Bunjevce ko Zvonko Bogdan, a niko od njegovi najlipši pisama upravo divane o bunjevačkim prelama. Take pisme autentično prinose kadgodašnja prela koja je poznati umitnik i sam doživio.

– Pamtim prelo od prija 70 i više godina, kad sam prvi put nastupio. Bilo je to posli rata, imo sam 4-5 godina, moj ujak je sviro harmoniku dijatunku, a ja sam izveo splet bunjevački igara. Imo sam samo gaće, prsluk i crne „cipeljke“, pratio sam šta

svira moj ujak, iza nas je bio velik orkestar, i tri minuta sam igrao moj „splet“ od tri koraka, dva ovamo, dva onamo i malo u sridu... Sićam se te slike i danas, vidio sam tušta ljudi, svi su bili u narodnim nošnjama... Naravno, kad je čika Pere Tumbas sa svojim tamburašima osvojio Svit-sko prvenstvo u Langolenu u Engleskoj 1952. godine, nakon tog je, 1953. taj orkestar bio na bunjevačkom prelu u Somboru. Sve sam to sliko o svojoj glavi i napravio pismu o bunjevačkom prelu. Sve ono što pamtim iz ti zabava sam metnio u stihove koje i danas pivam. To je štogod što nisam biro, nego ono što sam naslidio. Svo pamćenje na ovaj običaj, sve ono što je tamo



napisano je i autentično – divanio je Zvonko Bogdan i dodo:

– Ovo je uspomina na jedno vrime koje se više ponovit neće. Ljudi se okupljaju da bi se podsili kako je kadgod bilo, da se evociraju uspomine na štogod što je prošlo i što se ne smi zaboravit.



Suzana Kujundžić Ostojić

Upravo je tako bilo i ove godine, na Marin, 2. februara, kad je u organizaciji Ustanove kulture „Centar za kulturu Bunjevaca”, a pod pokroviteljstvom Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine u restoranu „Spartak” i održano ovogodišnje Veliko bunjevačko prelo. Okupilo se i ovog

puta tušta svita, kako Bunjevaca iz čitave regije, tako i njevi gostivi, sa idejom da malo prodivane, provele se nuz pismu **Zvonka Bogdana**, al i da, kako smo i kazali, budu dio tradicije, uživajući u najlipšoj preljskoj pismi, te lipoti kandidatkinja u izboru za najlipšu prelju.

„ŽALILO SE PRELO DUŽIJANCI”



Najlipšu preljsku pismu je i ove godine pripremila poznata bunjevačka pisnikinja Gabrijele Diklić. Naziv ovogodišnje pobjedničke pisme je „Žalilo se prelo dužijanci”, a, kako kaže, autorka, nije nasto slučajno.

– Divanila sam s jednom mojom prijateljicom oko običaja kod Bunjevaca, pa i prela i konstatovala je da bi možda bilo bolje da prelo pada bar u proliće, kad je lipše vrime, a ne, ovako, zimi, pod snigom. I, eto, bilo je to dovoljno da se oko te ideje stvori pisma – divani Gabrijele Diklić i otkriva kako je nastala pisma.

Iako je već više puta imala nagrađenu pismu, Gabrijele Diklić ističe da je uvijek izazov učestvovati na konkursu.

– Imam već toliko pisama o prelma da moram paziti da što-god ne ponovim, da ne napišem sama od sebe. Kad god vidim u „Bunjevačkim novinama” da počne konkurs za izbor najlipše prelske pisme javi se u meni neki izazov i želja da tom izazovu odgovorim. Imam inspiracije, imam u glavi teme za još barem dvije prelske pisme sigurno.

*Žalilo se prelo dužijanci
i krivilo svoj rod za sudbinu:
Tebe slave kad lito caruje,
a meni naminili zimu.
I dok dane do Marina brojim
mečave se i smetova bojim!*

*Pripala ti i čast darivanja,
našeg roda ti si miljenica,
mene šiba vitar sa Karpata,
zima steže, priti vijavica.
Zašto moj dan u proliće nije
da me sunce, bar malo ugrije.*

*Dužijanica izusti par riječi:
Običaju tuga ne priliči!
Obiluzja i dan proslavljanja
temelji su našeg postojanja.
Mene krasi risarski darovi,
tebe prelje i brojni stihovi.*

*Silan svit se na Marin skupio,
i toplinom prelo razgalio.
Od miline srce mu igralo,
osićanja nije sakrivalo:
Ne bi dalo ovo veće zimsko
ni za cilo lito gospojinsko!*

*Nek sve bude ko što je i bilo
još od prvog prela na ovamo,
a to nije mali broj godina
već stotinu četrdeset ravno!
Fala rodu za današnje slavije
i buduća. Srećno i nazdravljaj!*

JOVANA VIDA KOVIĆ – NAJLIPŠA PRELJA



Za najlipšu prelju Velikog bunjevačkog prela 2019. godine izabrana je Jovana Vidaković, inače članica KUDŽ „Bratstvo” iz Subotice. Jovane se, sigurni smo, sićate, lani je imala čast poneti krov od novog žita u ulogi bandašice. Za prvu pratilju izabrana je Dunja Babić, dok je Dunja Mačković izabrana za drugu pratilju.

– Treći put sam učestvovala u izboru za najlipšu prelju i nisam se nadala pobidi, jel su sve djevojke bile lipe. Naravno, srećna sam zbog ovog izbora. Dosad sam nosila lionsku svilu,

sad sam obukla ruvo koje sam nosila ko bandašica prošle godine – prokomentarisala je Jovana Vidaković

U konkurenciji za najlipšu prelju bilo je trinaest lipi djevojaka. O najlipšima je odlučivo stručan žiri u sastavu Kata Kuntić, Nataša Stantić, Velibor Mačković, nuz sve goste koji su na kuponima glasali za najlipšu prelju.

Nuz lentu, poklon priznanje i cvijeće najlipša prelja je dobila i vridan poklon – umetničku sliku poznatog bunjevačkog slikara Ivana Šarčevića – Šarca.

– Danas, kad je sve brzo i „instant”, kad čeljad ima malo vrimenta i za sebe, značaj prela koje nas okupi da sidimo jedne nuz druge, kad odvoji vrime za nacionalni praznik u čuvanje

tradicije, je velik. Prija 140 godina smo se okupili oko Pučke kasine sa željom da se pridstavimo zajednici u kojoj živimo. Posli 140 godina više nemamo potribu pridstavljati se da smo tu,



Ivan Šarčević, Dunja Mačković, Jovana Vidaković, Suzana Kujundžić Ostojić i Dunja Babić

svi to znaju, al imamo potrebu bit jedni s drugima, obilježiti velik datum i potvrditi da ćemo još dugo trajati – istakla je dr Suzana Kujundžić Ostojić, pridsidnica Nacionalnog savjeta bunjevačke nacionalne manjine.

Pridsidnica NSBNM viruje da uloženi rad na promovisanju i čuvanju nacionalnog identiteta daje rezultate.

– Zna se sad već dosta o našim bunjevačkim običajima. Pogotovo to lipo uče naši najmlađi u školama. Ostaje možda malo slabije upoznata sa starijim običajima sridnja generacija, al tu je bitna uloga medija koji to prinose. Sve je manje oni koji ne znaju koliko je, na primer, prelo bitno za Bunjevce. Držimo se tradicije, a da smo na dobrom putu potvrđiva i da konačno, posli 330 godina na ovim prostorima, imamo priznat jezik.



Lipota na jednom mistu – kandidatkinje za izbor najlipše prelje Velikog bunjevačkog prela 2019. godine

Prisutni su mogli pratiti i kratak program, kroz kojeg je o Velikom bunjevačkom prelu divanila Stela Bukvić, a potom je, zajedno s Tamarom Babić izvela prvu i najpoznatiju preljsku pismu „Kolo igra, tamburica svira”.

Okupljene je pozdravio i Dragi Vučković, načelnik Severno-bačkog okruga.

– Ovo je značajan praznik za

sve nas koji živimo, ne samo u Subotici, nego u cijeloj Srbiji. Negovanje ovakvih običaja čuva identitet jednog naroda i vrednosti za koje se on borio i žrtvovao, istovremeno dajući primer i drugim zajednicama. Kada ne bismo imali identitete, ne bi bili ni u situaciji da sarađujemo. Drago mi je da Bunjevci čuvaju ove običaje i svojim identitetom

oplemenjuju zajednici u Subotici, ali i u Srbiji.

Ostatak večeri protekao je u divanu, veselju, večeri, najsrićniji su se radovali tomboli, a svi su zajedno uživali. Kako je to zabilježio i Zvonko Bogdan u svojoj pismu „Po ponoći svi smo jedno bili, dobro vino utrnilo sviće, igralo se i pivalo tako, ko da niko nikad umrit neće”... N.S.

LIPO OKUPLJANJE – UTISAK GOSTIVI VELIKOG BUNJEVAČKOG PRELA

Kako je bilo na Velikom bunjevačkom prelu ove godine, i kaka sićanja nose s raniji prela divanili smo s gostima, razni generacija, iz svi krajeva regije.



Ruža Juhas: – Kad sam bila cura išla sam na prela koja su se pravila po kućama i salašima, ko je kako moglo, pišice, biciglama, kolima... Skupilo bi se tušta mladi, sviralo se, pivalo... Bilo je veselo i nezaboravno. Bilo nam je dobro, šta je bilo na astalu to se ilo, niko nije zabavljao, a mi, onda mladi, imali smo priliku i upoznat se.



Mario Vojnić Hajduk: – Drago mi je što na prelu možem proslaviti imendan. To mi je baš lipo. Dobro

je što ima još mladi koji čuvaju običaje, meni to pogotovo nije strano jel sam član KUDŽ „Bratstvo”.

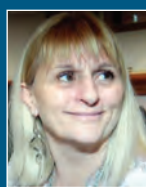


Velibor Mačković: – Prelo je sad zanimljivo organizovano, drago mi je da ima mladi, al uvijek ji mož bit malko više. Možda bi moglo da se što god osavrimeni u tom pravcu.



Jovana Francisković: – Dobro se zabavljamo na prelu, evo, sad se šickamo, to je jedna od stari bunjevački sigri.

Violeta Živkov: – Prvi put sam na prelu u Suboticu. Lepo je osmišljeno, čuva tradiciju Bunjevaca, a 140 godina nije malo.



Ako znamo da se danas gube identiteti nacionalni zajednici, onda su ovakva druženja jako bitna prenesu neke od vrednosti različitosti po kojima je Vojvodina poznata.



Svetlana Miloradović: – Dolazimo svake godine i sviđaju mi se ovi starinski običaji, najviše muzika i tamburaši.



Liza Šarčević: – Lip je osiće kad možemo bit dio naši bunjevački običaji. Kad smo bili dica volili smo prela, ona su nam bila zanimljiva i kasnije,

a pravila su se prela za nove mladence, za imendane...



Marija Feher: – U mladosti sam maštala doći na prelo u Suboticu, a želja mi je bila i vidit uživo Zvonka Bogdana.

na. Evo, sad su mi se, u starijim godinama, želje ispunile, imala sam tu sriću. Što se prela uopšteno tiče, na nji sam često i uvijek rado išla.



Josip Stantić: – Prvi put sam tu na ovom prelu, a čim piva Zvonko Bogdan, mora bit dobro. Dobro je što se stari običaji i ovaka okupljanja još niguju. Ko želi, mož još nač ovaki manifestacija, podsiti se na kad godašnje vrime i malo se proveselit.

ODRŽANO TRADICIONALNO „BAJMOČKO BUNJEVAČKO PRELO”

Prelo spaja ljude



Puna sala gostivi – redovna slika na Bajmočkom bunjevačkom prelu

Bunjevački kulturni centar „Bajmok” je i ove godine bio domaćin „Bajmočkog bunjevačkog prela”. Ovogodišnje prelo održano je u subotu, 26. januara, u prostorijama KPD „Jedinstvo-Edšeg”, a svoje mesto tu je našlo oko 230 gostivi.

Kako je to istako Branko Po-

kornić, pridsidnik BKC „Bajmok”, i ove godine je uloženi značajan trud da se na jednom mestu čeljad okupe, al i učestvuju u obilježavanju jednog od četiri nacionalna praznika Bunjevaca „Dana Velikog prela”.

– Kad malo analiziramo, vidimo da smo spojili na jednom

mestu politiku, lokalnu i državnu upravu, nacionalni savit, bunjevačka udruženja, „male” i „velike” privrednike, dicu i omladinu, sridnju generaciju i starije. Svi su na jednom mestu, svi su dobro raspoloženi, razminjivaje

ma su dio bunjevačke tradicije. Kako je mojoj supruzi imendan na Marin, mi i dalje pravimo kući prelo, okupe se prijatelji i rodbina, i u porodičnoj atmosferi proslavimo imendan naše domaćice.

UZVRAĆENO GOSTOPRIMSTVO

Ovogodišnje prelo positali su i Bunjevci iz Mađarske. Nakon što je BKC „Bajmok” bio gost na 10. po redu prelu u Tompi, za domaćine je uzvraćeno gostoprimstvo, a kako kažu prelo ji podsica na ditiinstvo, običaje i tradicionalna bunjevačka ila, a upravo je i Festival ila u Bajmoku jedan od programa koji redovno posicuju. U Kulturno-umitničkom društvu „Kolo” u Tompi niguju tradiciju Bunjevaca, što su i pokazali na prelu koje je održano u januaru, a to potvrđiva i bračni par Boroš.

– Pokušavamo od zaborava otrgnit bunjevačku istoriju i tradiciju. Imamo i etno kuću, u kojoj smo prikazali stare predmete, nošnju i nameštaj koji smo uspijeli skupit. U folkdornoj

grupi imamo dvadesetak članova. Jasno nam je da je to mali broj, al se svim silama trudimo privući što više članova, posebno mladi, a u radu sa njima gledamo da ono što je bunjevačko bude što autentičnije – objašnjava Ištvan Boroš, a njegova supruga Magdolna dodaje:

– Bunjevaca je u našoj okolini sve manje, zato pokušavamo stupit u kontakt sa što više drugi bunjevački udruženja u vašoj okolini, sa željom da Bunjevci u Mađarskoj imaju budućnost.

U svojim nastojanjima da tako i bude, probe se održavaju svake nedilje, a jedanajst godina postojanja ide u prilog toj činjenici.



Branko Pokornić

utiske, iskustva. Koristimo priliku provest zajedno jedno veče, otić odaleg punog srca i puni elana prid nastavak poslova koji nas očekivaje – kazo je Pokornić.

Organizovano okupljanje na prelu je praksa koju je ustanovio BKC „Bajmok”, al su i dalje česta prela kaki je kadgod bilo više neg danas.

– Običaji okupljanja na preli-



Suzana Kujundžić Ostojić

Prisutne je pozdravila i dr Suzana Kujundžić Ostojić, pridsidnica Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine, a potom su svi zajedno uživali u kratkom programu pripravljenom od strane dice iz OŠ „Vuk Karadžić”, nuz bunjevačke igre u izvođenju folkloraca KUDŽ „Bratstvo”, al i nuz muziku „Biž benda”. Kako je to već i običaj, sve Marije, Marine,

RADO DOLAZE

Med gostima Bajmočkog bunjevačkog prela bio je i Marko Rovčanin iz Pokrajinskog sekretarijata za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo.

– Već tradicionalno dolazim na ovu manifestaciju i uvek sam rado tu. Bajmok je sredina u kojoj živi više nacija, i lepo je da se ovakva druženja održavaju, jer i treba da živimo jedni sa drugima. Naš sekretarijat upravo i ima konkurse za podržavanje ovakvih akcija koje okupljaju ljude velikog srca – kazo je Rovčanin.

Mariške, Marice koje 2. februara slave svoj imendan, dobile su prigodan poklon.

Najsrićniji su dočekali tombolu sa brojnim nagradama, al niko ne može kazat da nije bio srićan nuz već nadaleko poznatu pravu domaću „krumpiraču”. A „krumpirače” nema brez jednog od glavni sastojaka – domaće divenice. Dio tročlanog „tima” koji je pripravlja divenice bio je i **Mirko Kolar**.

– Nema tušta tajni oko dobre domaće divenice. Potribni su kvalitetni začini, so, biber, paprika i bili luk, al je najvažnije friško i kvalitetno meso. To je sva mudrolija. U krumpiraču, nuz divenicu i krumpir, mećemo još i rebra, krvavicu, mesnatu slaninu, da bude šarenije, al i ukusni-



je. Radili smo ovaj posao timski, nuz mene su bili još Joška Urban i Pere Antunović, dok je u cio poso oko pripravljanja „Bajmoč-

kog bunjevačkog prela” bio uključen tim od dvadesetak volontera. Sve je prošlo lakše nuz druženje, šalu, jel ako smo previše ozbiljni, neće ni poso bit dobar.

Kako su to izračunali pricizni domaćini za „krumpiraču” je obezbiđeno 57 kg divenice, 35 kg rebara, 25 kg slanine, 20 kg krvavice i, naravno, 160 kg krumpira.

N. S.



ODRŽANO DESETO VELIKO PRELO U TOMPI

Ne odriču se nasliđa

Veliko prelo, deseto po redu, održano je u subotu, 12. januara, u Tompi u Mađarskoj. Organizator Prela je bilo KUD „Kolo” iz Tompe, nuz podršku **Veh Lasla**, gradonačelnika Tompe. Delegaciju Nacionalnog savita bunjevačke nacionalne manjine su činili pridsidnica **dr Suzana Kujundžić Ostojić**, pridsidnica Odbora za kulturu **Kata Kuntić**, pridsidnik BKC „Bajmok” **Branko Pokornić** ko i pridsidnici bunjevački udruženja.

– Sve pofale za organizaciju prela u Tompi koje je dokaz da se bunjevački običaji i tradicija još uvijek niguju na ovim prostori-



ma. Iako Bunjevci u Mađarskoj nisu priznata nacionalna manjina niguju tradiciju i prinosi je na mlade. Bunjevački nacionalni savit svake godine daje podršku

ovoj manifestaciji, a tako je bilo i ove godine – kazala je pridsidnica NSBNM dr Suzana Kujundžić Ostojić

U kulturno-umitničkom dila

programa nastupilo je KUD „Kolo” iz Tompe s bunjevačkim igrama i igrama iz Banata.

– Prvi put sam na ovom prelu i sviđa mi se kako je organizovano. Ode se mogu čut i vidit bunjevačke igre i pisme. Vrlo često idem na prela koja se organizuju u Mađarskoj, jel na taj način nigujemo i nadalje bunjevačku tradiciju – kazao je **Jakov Šokac** iz Baje.

Bunjevci u Mađarskoj još uvijek niguju bunjevačke igre i pisme, ko i jezik, što dokaziva da prinosi svoje običaje na mlađu generaciju koja niguje tradiciju.

T. B.

ČONOPLJANSKO BUNJEVAČKO PRELO

Obnovljena tradicija

U organizaciji familije Jozić iz Čonoplje, Saveza bačkih Bunjevaca i Bunjevačkog kulturnog centra „Lemeški Bunjevci“ u nedilju, 27. januara, u svečanom prostoru „Sala LUX Rano Jutro“ u Čonoplji, održano je „Čonopljansko bunjevačko prelo“. U tradicionalnim svečanim nošnjama, nuz tambure, igru, pismu i običaje, čonopljanski Bunjevci dočekali su svoje goste.

Organizator prela **Ljiljana Jozić** svečano je otvorila Prelo paljenjom marinske sviće, posli čega je uslidio kulturno-umitnički program kojeg su vodili **Stanislava Lutkić** i **Antun Petrović**. Svečani dio programa ulipšali su igrom gosti iz Gradskog kulturno-umitničkog društva „Sombor“. Lipe stihove čitale su **Ivana Jozić** i **Anja Knežević**. Šaljivim stihovima i zgodnom rimom predstavila se pisanikinja iz Čonoplje **Marija Feher**. Dio kulturno-umitničkog programa bio je skeč u izvođenju **Ljiljane Jozić**, **Stipana Budimčevića**, **Marije Farago**, **Kristine Knežević** i **Luke Bošnjaka**, autorke **Marije Feher**. Prid kraj programa zapivala je **Tamara Babić**, izvela je pismu „Kolo igra tamburica svira“. Cilo večer goste su zabavljali „Somborski tamburaši“.

Organizator prela **Stanko Jozić** istako je zadovoljstvo što su se posli jedanaest godina Bunjevci u Čonoplji ponovo okupili na prelu.

Svečanosti su prisustvovali pridsidnica NSBNM **dr Suzana Kujundžić Ostojić**, pridsidnik Saveza bačkih Bunjevaca i podpridsidnik NSBNM **Mirko Bajić**, pridsidnik Izvršnog odbora **Branko Pokorni**, pridsidnica Odbora za kulturu **Kata Kuntić**, pridsidnici bunjevački institucija i udruženja ko i pridsidnici medija. Na prelu su se okupili gosti iz Čonoplje, Sveto-



Posli jedanaest godina u Čonoplji zajedničkim snagama obnovili održavanje Bunjevačkog prela

zara Miletića, Sombora, Bajmoka i Subotice. Prigodnim ričima goste je pozdravila pridsidnica NSBNM **dr Suzana Kujundžić Ostojić**.

Mirko Bajić je istako zadovoljstvo pozivom da pomogne kako bi se „Čonopljansko bunjevačko pre-lo“ obnovilo posli jedanaest godina:

– **Iz Saveza bačkih Bunjevaca u želji i potrebi da bunjevačka zajednica ostvari svoja prava i ni guje svoju kulturu i tradiciju, s ogromnim zadovoljstvom uložili smo napor, ne tako velik, al dovoljan da se ovo mož uradit na valjan način** – dodaje **Bajić**.



Marija Farago bila je najsrićnija na tomboli

Posli večere organizovana je tombola s vridnim nagradama. Premiju, LED televizor, odnela je **Marija Farago** iz Čonoplje, koja je goste potom podsitila na tradicionalnu igru kod Bunjevaca iz Čonoplje poznatu ko „jastuk tanca“. Nuz pismu, igru, veselje i radost ponovnog okupljanja na prelu, gosti su se zabavili, a utisci će se pripovidat do slidećeg „Čonopljanskog bunjevačkog prela“.

Suorganizatori i medijski sponzori „Čonopljanskog bunjevačkog prela“ bili su „Bunjevački media centar“ iz Subotice i „Bunjevački media centar“ iz Sombora.

S. L.

PROŠLO JE I 140 GODINA OD OSNIVANJA PUČKE KASINE, ORGANIZATORA PRVOG JAVNOG VELIKOG PRELA

Diplomatijom do imena

Jubilej Velikog prela ne bi možda slavili na ovogodišnjem, da davne 1879. godine „Pučka kasina” nije organizovala Veliko prelo. Bio je to društveno-kulturni događaj onog vrmena, prilika da se Bunjevci pokažu u svojem sjaju, izađu iz okvira zatvorenog porodičnog kruga, te da na jednu svoju manifestaciju pozovu i one koji žive s njima. Održano u strogom centru varoši, današnjoj zgradi Narodnog pozorišta, koja je kadgod jednim dilom bila i hotel „Pešta”, prelo je do danas sačuvalo svoju tradiciju.

Ovoj, nastarijoj javnoj manifestaciji Bunjevaca na severu Bačke prithodilo je osnivanje „Pučke kasine”, do kojeg je došlo na pridlog jednog od priporoditelja Bunjevaca **Am-brozije Boze Šarčevića**, braći **Lazaru** i **Agi Mamužiću**, a ubrzo potom počimaje i pripreme za događaj o kojem će se tek divanit. No prija tog trajala je borba oko ciljova i naziva same „Kasine”, a zbog čega otkriva **Mijo Mandić**, istraživač istorije Bunjevaca.

– **Šarčević je kazo braći Mamužić: „Šta trpite taj Mukićev jaram? Već osnujte jedno društvo, di će se okupljat bunjevački rodoljubi i oni koji rade za Bunjevce”.**

Iako je već sve bilo pripravljeno, napisana su programska načela, osmišljeno ime, tadašnja vlast je s negodovanjem primila vist o osnivanju jednog takog bunjevačkog udruženja.

– **Međutim, Ago je bio uporan, što je rezultiralo njegovim odlaskom u Peštu, kod tadašnjeg pridsidnika Vlade Tise i diplomatski se nagodio za osnivanje i prihvatanje pravila „Kasine”, nuz prihvatanje Tisinog pridloga da ona ne nosi ime „Bunje-**

vačka kasina” već „Pučka kasina” – objašnjava Mandić.

Tako je na Materice, 15. decembra 1878. godine, osnovana „Pučka kasina”. Za prvog pridsidnika izabran je **Đeno Dulić**. U Franjevačkoj crkvi tom prilikom održana je misa koju je pridvodio franjevac **Kujundžić**, a prvobitna zgrada Kasine nalazila se priko puta Stare crkve. U svojem radu Kasina se rukovodila usvojenim programskim načelima, a kako je biskup **Ivan Antunović** naglasio, ona je privashodno osnovana za bavljenje prosvitnim radom. Te je tako, u vrime kad se uveliko radilo na priporodu, „Pučka kasina” bila misto odakleg se krenilo u prosviđivanje naroda, šampale su se knjige, a bilo je i politički aktivnosti.

– **U svojoj knjigi koju je biskup Antunović napiso Duliću povodom otvaranja „Kasine”, on fali i daje podršku jednoj takoj ustanovi koja je tribala bit gnjizdo bunjevštine, prosvite, rodoljubnog rada, da se tu, u jednoj takoj zgradi okuplja naš svit, pa i ako se recimo umorio od šetnje po varoši, tu se odmorio, ugrijo, a čekale su ga i novine na astalu, iz koji je mogo pratit šta je dešava u varoši, al i svitu. U „Kasini” su se, izmed ostalog, uređivali mnogi poslovi, pa i politički, samo indirektno naravno, tako da je ona izdejstvovala da Lazo Mamužić bude prvo poslanik, a onda i gradonačelnik, iako nije bila politička stranka. To je takođe bio jedan od njezini zadataka. Takođe, smatrali su da prelo, ko jedan od bunjevački običaja, mož bit i jedna značajna manifestacija koja se sprovela u gradskim okvirima kroz prikaz običaja, nošnje, muzike, pisme i ig-**

re. Sićanje na to prelo nosi i najstarija i prva preljaska pisma, rado i često pivana i danas, „Kolo igra, tamburica svira”, napisana upravo za to prvo Veliko prelo – divani Mandić.

Osnivanjem „Kasine” nastaje još jedna od najpoznatiji pisama, Podvikuje bunjevačka vila, njezine riči otkrivaje nam i cilj postojanja udruženja. Nuz to, ona u sebi nosi i poruku zbog koje je više od vika kasnije izabrana za svečanu pismu Bunjevaca.

– **Vila je budnica, zaštitnica rodoljuba, junaka u tradiciji i baštini bunjevački groktalica recimo. Vila je ta koja budi i daje podršku rodoljubima i onima koji rade za svoj narod. Podvikuje bunjevačka vila je kasinska pisma, a glasi: „Kad ti vidiš cimer od Kasine, der proslavi bunjevačko ime. Ti pohiti da s upišes tamo, tebe zovu braća već ovamo...”. I ovaj stih jasno definiše šta je za Bunjevce „Kasina” u to vrime značila.**

Vrimenom, posli osnivanja, velik broj Bunjevaca omasovio je članstvo u „Kasini”, a o njezinom trajanju svidoe i godišnjice, poput one iz 1928. godine kad je ko najstariji i počasni član „Kasine” **Mijo Mandić** napiso govor povodom 50. godišnjice njezinog postojanja.

– **Taj govor je odštampan u knjižici u kojoj je moj dida obrazložio šta je bio značaj, uloga i zadatak „Kasine” – zaključiva naše podsćanje o osnivanju „Kasine” unuk autora tog govora, Mijo Mandić mladi.**

Ona je trajala do Drugog svetskog rata, a posli više od 70 godina od gašenja, a skoro 140 godina od svojeg osnivanja ime joj se oživljava. Ovog puta kroz Udruženje gra-



dana „Bunjevačka kasina”, kako se prvobitno i tribala zvati. Za dvi godine rada ono je uzelo učešće i u obilježavanju nacionalni praznika Bunjevaca, a u svojem programu usmereno je i na mlade.

– **Smatramo da nije na odmet doradit na znanju mladi kad je o našim običajima i istoriji rič, a sve kroz radionice na koje se oni rado odazivaje. Nuz to, u čast naših velikana i onog što su nam oni ostavili u amanet, iza nas je i nekoliko večeri koje smo njim posvetili, u prvom redu Miji Mandiću i Blašku Rajiću, dok svake godine dajemo doprinos i kroz obilježavanje upravo Velikog prela. Ne smimo zaboravit ni muzičku baštinu Bunjevaca, koju ćemo i ove godine obrađivat kroz programe uoči proslave Dužijance – dodaje Tamara Babić, pridsidnica UG „Bunjevačka kasina”.**

Okrenuta ka narodu i njevom priporodu „Kasina” je u ono vrime bila zdravo značajna institucija Bunjevaca, koja s početka XX vika prilazi u drugu zgradu, opet u centru Subotice, u ulici koja danas nosi naziv Petra Drapšina, Subotičanima poznatoj i ko Gomborski el Gomborški sokak, na broju 5, a koju je prija vika krasio natpis „Pučka kasina”.

N. S.

ALEKSANDAR TUMBAS JE MLADI ODBOJKAŠ KOJI SE PROFESIONALNO POSVETIO SVOJEM „POSLU”

Sport u fokusu

Život na selu, znamo to svi, ima i dobri i loši strana. Za mlade koji se žele baviti sportom je više ovi drugi, loši strana, al se na primeru našeg sagovornika **Aleksandra Tumbasa** mož zaključiti da su rad i jaka volja ključni za ostvarivanje ambicija. Aleksandar je, naime, već godina unatrag prvotimac Muškog odbojkaškog kluba Spartak, a svoje prve korake naučio je upravo na selu, u škuli.

PRILOMNI MOMENTAT

– Momenat kad sam ušao u prvi tim i odradio pripreme sa Spartakom bio je i prilomni što se mog mog izbora tiče. Dobio sam priliku da igram, ubacili su me u „vratu”, i odlučio sam da ću se baviti odbojkom profesionalno.

– Odbojkom sam se počeo baviti 2013. godine, bila je onda sekcija u osnovnoj škuli. Kako sam se izdvojio od drugih, a bio sam i najstariji, trener je preporučio da probam koji put doći na trening u drugim tim Spartaka, čisto da vidimo kako bi se snašao. I tako je sve počelo bit ozbiljnije, razvijalo se, išlo svojim tokom. Prvo sam igrao za drugi tim, sa kadetima i juniorima, a nakon

VELIKA PODRŠKA

Kad Spartak igra utakmice ko domaćin čini se da Tumbas ima najveću podršku.

– Lip je osjećaj kad znaš da imaš veliku podršku. Dolazi porodica, širi krug rodbine, porodično prijatelji, a najupečatljiviji je sigurno moj mladi brat koji vodi ritam na tribinama.



Aleksandar Tumbas (u napadu)

godinu i po dana sam prišao trenirati med seniore.

Kako su u to vreme Tumbasovi stali na Ljutovu, to je iziskivalo angažovanje čitave porodice da se ispune sve obaveze na treninzima.

– Stariji brat i otac bi dolazili po mene kolima posli treninga, a bilo bi to kasno uveče i oko 11 sati. Kad nisu mogli, onda bi spavali kod tetke u Subotici. Srećom pa su me momci iz Spartaka dobro prihvatili, i u drugom i u prvom timu, baš kako je u pravoj sportskoj porodici. Ne žalim, inače, što sam odrastao na selu, to je lipa stvar, to mi je pomoglo da se razvijem u osobu kaka sam sad. No, što se sporta tiče, dica na selu su sigurno uskraćena. Manje je sadržaja, svaki pokušaj se često završi za mesec-dva da-

na, nema dosta interesovanja, dice, trenera, finansija...

Pogotovo se, kako divani naš sagovornik, ti problemi vide kod sportova ko što je odbojka.

– Odbojka je, na žalost, malo skrajnut sport u stranu, za razliku od fudbala koji je uvijek „glavni”. Volio bi da i odbojka, bar po gledanosti, sustigne fudbal. Bilo bi onda virovatno i više finansija. U inostranstvu je to zasad malo bolje plaćeno, pa svi gledaju da odu napolje na niko vreme. Volio bi, naravno, i ja da se oprobam van domaće lige, da pokušam zadovoljiti životne potrebe.

Brz sportski uspon dovo je Tumbasa prid nove dileme.

– Upisao sam posli sridnje škole Višu trenersku, al sad malo

MUZIKA I LOV

Nuz ljubav prema sportu Aleksandar ima i druge hobi-je.

– U trećem razredu osnovne škole sam počeo svirati. Krenili su moji drugari iz razreda, pa sam i ja. Svirao sam tamburicu 8-9 godina, al sam onda počeo i trenirati. Dosta je jedno od drugog oduzimalo vremena i moro sam izabrati. Kako imam kući dve gitare, odsviram što god za odušak.

pauziram. Neću sigurno ostat na sridnjoj škuli, al mi je sad sport u fokusu. Njim se možete baviti do određeni godina, dok fakultet može uvijek. Inače i volim da se posvetim jednoj stvari maksimalno. Bude, naravno, i momenta kad sam umoran, kad mi sve dosadi, al i onda odem na trening, jel je to moja profesija. Poslednje tri godine mi je lakše, prisilili smo se u Suboticu, pa nemam gubljenja vremena na putovanje i organizaciju privo-za...

Aleksandar Tumbas igra na poziciji sridnjeg blokeri i sigurno je važan dio ekipe Spartaka. A kad već divanimo o subotičkim odbojkašima treba kazati da su oni u poslednje dve godine značajno napredovali.

– Radimo sa istim trenerom već petu godinu i svi zajedno ulažemo tušta rada. Prošle godine smo bili treći u Super ligi Srbije, a nadam se da ćemo i tekuću sezonu završiti med tri najbolje ekipe Srbije, te ćemo probati nastupiti i u kakom evropskom takmičenju. Bio bi to lip uspih.

Nuz poslednje klupske uspihe ostaje i upisano da je Aleksandar Tumbas 2015. godine osvojio sa reprezentacijom Srbije prvo mesto na Prvenstvu Balkana za kadete.

N. S.

DEJAN KOVAČ JE POSLIDNJI SUBOTIČKI PAPUČOŠ

Čuva zanat od izumiranja

Prija Prvog svetskog rata u Subotici je bilo osamdeset papučoša – majstora koji prave papuče, izmed dva rata bilo ji je pedesetak, a danas, tek jedan. Stari zanat od izumiranja čuva **Dejan Kovač**, dokle, ni sam ne zna. Počadkad mu se čini da se umori u borbi „protiv vitrenjača“, al kad se vrati ideji zbog koje je i počo, smogne snage za nastavak.

– Moje zanimanje za stare zanate počelo je kad sam imo trinajst godina. Igro sam u „Bunjevačkom kolu“ i još tada sam se zaljubio u našu bunjevačku tradiciju, a samim tim i bogatu bunjevačku nošnju. Sa ponosom sam je nosio, a posebno sam se divio papučama, zlatovezu, šlingu i pito se kaki su to majstori koji tako štogod oprave. Kako sam rasto imo sam privilegiju s folklorom fajn putovat i vidio sam kako su ti stari zanati cijenjeni u Evropi. Kod nas je to bilo dosta skromno i to mi je baš smetalo – sića se posljednji subotički papučoš onog što ga je i privuklo ovom zanatu.

Po bunjevačkoj tradiciji, momak prid ženidbu poklanja budućoj



Dejan Kovač

ženi papuče koje ona potom obuva u ponoć, za običaj „okrećanja“. Upravo je tako jedne papuče naručio i naš sagovornik. Prija neg što je kazo „da“ izabranici srca ko da je izabro i „hobi“ kojim će se baviti.

– Supruga je te papuče intenzivno nosila, ni jedna obuća nije vična pa je i ova dotrajala. Očoo sam kod majstora koji ji je pravio – Lajče Kujundžića, da mi napravi još jedne. U to vrime sam radio u „Suvenirnici“ u Gradskoj kući i zamolio sam ga da opravi još jedan par, jel sam mislio da će to bit interesantno gostima. Ispostavilo se da je taj par privuklo tušta pažnje i gostivi, al i Subotičana koji su ostajali zatečeni nuz saznanje da se kogod još bavi tim zanatom. Za godinu dana smo imali narudžbe sigurno za desetak pari papuča, a i stari majstor je bio oduševljen jel je jedan ovaki zanat izašo iz anonimnosti.

Majstor Kujundžić nije bio više ni mlad ni zdrav, i bilo je samo pitanje vremena kad će se ovaj za-

nat u Subotici ugasit. Do gašenja, ipak, nije došlo.

– Pomiso da će papučoški zanat nestat natirala me je da se prihvatim posla da se to ne desi. Bio sam starom majstoru šegrt nepuni misec dana. Kratak je to period, pogotovo ako se zna da je period šegrtovanja kadgod bio i po četri godine. Ipak, prid smrt majstora Kujundžića sam napravio svoj prvi par papuča.

Kratko šegrtovanje ostavilo je mnoge tajne neotkrivene, odnosno primoralo je Dejana Kovača da bude uglavnom samouk, da sam sebi bude i kalfa i majstor, da uči na pogriškama. Danas, posli 14-15 godina mož se pofalit i velemajs-torskom diplomom sa MIRK-a (Međunarodna izložba rukotvorina i kolekcionarstva koja se održava od 1970. godine).

– Od majstora Lajče Kujundžića sam naslidio dosta alata, a tušta sam po ovom pitanju radio i s Karlom Blesićom. Zajedno smo 2006. godine u „Suvenirnici“ priredili izložbu „Zlatne

papuče“. Prikupili smo za tu priliku velik broj stari alata, al i oko 80 pari bunjevački papuča, stari i po nekoliko decenija. Blesić je iz poznate bunjevačke porodice koja se generacijama bavila ovim zanatom. Pradida, dida i otac su mu bili papučoši. Pogotovo je njegov otac Pere važio za jednog od najbolji majstora, a upravo su njegove papuče poklonjenje Jovanki Broz prilikom prve gradske Dužijance u Subotici. Od Karla Blesića sam saznao tušta stvari, on je sačuvao sav alat od svoji pridaka, dio mi je poklonio, a dio sam i otkupio.

Ovaj majstor starog zanata ne čuva ljubomorno svoja znanja, neg ji pokušava prinet na druge.

– Pokušavam upoznat širi auditorijum sa ovim zanatom. Išo sam na brojne sajmove, kako u Srbiji, tako i u ciljoj regiji, i svi se prijatno iznenade kad vide ove papuče. Mnogi se i site da su nošene, jer su one karakteristične za cilu Panonsku niziju, ne samo za Bačku i Bunjevce. Papuče su nosili brojni narodi, specifično ji ukrašavali, al su Bunjevci bili ti koji su ukrašavanje doveli do savršenstva. Imam tušta ideja, pravio sam i nekoliko projekata. Uvijek gledam sastavit štogod što će dat nov polet i sačuvat zanat. Papuče svakako ne triba samo držat u vitrini, neg da imaju i dnevnu upotribu – mogu se modernizovat, prilagodit mladim ljudima. Imo sam priliku praviti i tako štogod. Nikoliko cura mi je naručilo bunjevačke papuče od „teksasa“, baš su privlačile pažnju. No, problem je što se sve radi ručno, tehnologija je spora, zahtiva po nekoliko dana, a to po cini ne mož bit konkurentno na tržištu. Da bi

PAPUČOŠKA PECA

Kako kaže Kovač „papučoška pecu“ bila je kod današnjeg „Nepkera“.

– Tu bi nedeljom majstori razastri šatre i prodavali papuče. Bunjevačke familije bi nedeljom, posli mise u „Velikoj crkvi“, išle na pecu, pa bi bačo vadio „budelar“ i kupovo ženskoj čeljadi papuče, pogotovo prid Uskrs kad i dolazi lipše vreme. Bunjevačke papuče su bile sastavni dio „štafira“, a imućnije cure bi imale i po 10-20 pari.

PAPUČE ŠIROM SVITA

Nuz pomoć sinova i „facebook” stranice Dejanove papuče su sad već širom sveta.

– Bunjevačke papuče su pronašle svoj put sve do Australije, Kanade..., med Subotičane koji su po cilom svitu. Sve je manje naruđbi, al ne gubim nadu da će se štogod desit u pozitivnom pravcu, pa da ću i naredni 10-20 godina uživati u pravljenju papuča, što da ne i u novom trendu.

opsto ovaj zanat, al i slični stari zanati, potrebna nam je podrška, da li Grada, Pokrajine, Republike, ne znam ni ja, al treba kakogod pomoć, da sačuvamo zanat i budemo konkurentni – govori Kovač.



U školama u kojima postoji bunjevački ko izborni predmet, Kovač redovno prikaziva ovaj stari zanat i divani o tradiciji Bunjevaca.

– Voljan sam i držat seminare, samo da to kogod pripozna i podrži, moždar i kroz kako kulturno-umitničko društvo. Zašto se ne bi zainteresovao kogod od mladi, da ne prođem ko moj pokojni majstor, da učim druge prid smrt. Bolje je to uraditi na vrijeme. Nije ovo lak posao, naprotiv, mukotrpan je, al je to „sladak znoj”, jel me vraća na štogod što poštivam i cinim. To je ono što me tira da istrajem i nastavim čuvat ovaj stari zanat.

N. S.

VINOGRADARI IZ NAŠE REGIJE OBILUŽILI SVETOG VINKA

Sve je više grožđa i vina

Kako je to i red, 22. januara, su vinogradari iz naše regije obilježili Svetog Vinka, a na taj datum se, po tradiciji, po prvi put u godini ulazi u vinograd, te se prati kako je stanje vinove loze. Nuz vitezove vina „Arena Zabatkientis”, kod prošlogodišnjeg pudara godine Petra Dulića, obavljeno je i prvo orizivanje, a bila je to i prilika da se nuz tradicionalne običaje najavi kaka će bit berba 2019.

Zanimljivo, vridan jubilej je proslavilo Udruženje vitezova vina „Arena Zabatkientis”. Kako su osnovani 22. januara 2001. godini, sad sudioživilipunolitstvo.

– Okupili smo se da radimo na temu širenja i popularisanja kulture vina. Period od osamnaest godina je i dugačak i kratak. Dugačak je da se umorimo, a kratak da postignemo sve ono što smo želeli. Imamo razloga za zadovoljstvo, ovo je osamnaesti vinograd koji posećujemo, skrenuli smo pažnju javnosti i drugih vinara, učestvujemo u Paličkim vinskih svečanostima, Berbanskim danima, radili smo na uspostavljanju Vinskog puta, iza nas je i publikacija koja predstavlja subotičko vinogorje, negujemo autohtona vina, poput kevedinke – ističe Dragutin Miljković, jedan od vitezova vina.



Petar Dulić

Miljković je i divanio o istorijatu razvoja vinogradarstva u našim krajevima. Tako je izno podatak da je 1702. godine pod vinogradima bila površina od 25 hektara od 23.800 hektara pešcare. Ta brojka je dostigla svoj maksimum 1966. godine, kad je pod vinogradima bilo čak 6.350 hektara. Posli je taj broj počeo padati, do 720 hektara 2001. godine, a sat se trend gajenja vina i grožđa polagano vraća.

– Nije ovo lak posao, traži mnogo rada, radne snage je sve manje, mučan je posao otimanje od surovog peska blagodetne stvari kao što je grožđe.

Vinogradari su zaključili da je stanje vinove loze dobro.

– Vinograd je dobro sačuvan, vidi se da se gazda potrudio. Lastari su zdravi, međutim, ve-

getacija još nije stala i ne bi bilo dobro da se javi jači mraz od oko -15 stepeni, jer bi to odnelo dosta roda – govori Ferenc Šinka, jedan od vinogradara koji je vršio probno orizivanje.

Tavankut je pripoznat po tradiciji voća, al je sve više slučajeva da se čeljad vraća prijašnjoj tradiciji – gajenju grožđa i proizvodnji vina. Upravo tako razmišlja i domaćin Petar Dulić.

DIVENICA

Prilikom obalaska vinogradari su obisili i divenicu med redove vinove loze. Kako je objasnio Miodrag Kujundžić, jedan od vinara, to je jedan od stari običaja, baš ko što je i zalivanje vinograda vinom od prošle godine. Cilj je isti, da rod bude dobar, a da se i pudari mogu okripit posli teškog posla u vinogradima.

– Vinogradarstvom se bavim odavno, a intezivno već deset godina. Proizvodim konzumno grožđe i vino i vidim sebe u tom, jelmislim da je to budućnostna ovim prostorima. Teško je kazati koliko će bit vinograda i kako će se onit širit, jel ima tušta nepoznanica. Nema garantovane cene, garantovanog otkupa... Tavan kut je, inače, ranije bio sav pod zasadima vinove loze, povadilo se tušta, a sad sve polagano kreće. Uglavnom su se na ovim prostorima gajile sorte poput kevedinke i kadarke – divani Dulić koji se stara o dva jutra pod vinovom lozom.

Dok gledaje u nebo i nada se da će vrijeme bit naklonjeno svima koji se staraje o vinovoj lozi, vinogradari iz subotičke regije tek triba da se vrate na „staze stare slave”.

N. S.



SIĆANJE NA KADGODAŠNE OBIČAJE

„Tuđe poštivaj,
al svojim se diči”

Život Bunjevaca na ovim prostorima je bio težak, čerez Turaka, jel su namicali velik porez i odnesivali i ranu, za kovanje, krave, al i za vojsku. Najteži je bio danak u krvi, kad su Turci otimali žene i dicu. Tako su naši prici živili izmed puške i motike, sve do sloma Turaka. Franjevci su svitu pomogli da se skloni u tvrđavu koja je bila bezbidna od Turaka. Jedni su se sklanjali u šume, el močvare i rit, a drugi su dalje od gradova živili i odranjivali josag. Bačku je od Turaka razdvojila rika Tisa. Turci su povrimeno napadali na oslobođen dio Bačke, tako su jedared napali Suboticu i poubijali 30 čeljadi. Svi trideset žrtava je sarađeno zajedno u grob, a više groba 1783. sagrađena je zavitna kapela posvećana Svetom Roki.

Bunjevačka mista - Pavlovac

Bački Bunjevci žive izmed Tise i Dunava. Subotica je najveći grad, a ima dosta naseljeni mista u okolini. Šebešić, Tavankut, Mala Bosna, Bajmok, Sombor, ova mista se spominju još u dalekoj prošlosti. Tavankut se spominje još 1439. godine, Šebešić 1543., a Mala Bosna je nastala 1880. godine. Bajmok se prvi put spominje ko pustara 1462. godine, a kasnije je postalo naseljeno misto, ko i Đurđin. U svim ovim naseljenim mistima žive Bunjevci, a dobro se slažu i s drugim narodima na ovim prostorima. Bunjevci imaju svoje običaje za koje su vezani, a doneli su ji sa sobom kad su došli u ove krajeve. Običaj od rođenja ditekta, odrastanje, mladalačke zabave, svatovi, starost, sarana, običaji vezani za svece. Advent, Božić, Korizma, Uskrs, Prelo i Dužijanica. Stariji

su uvijek kazali mladima: „Tuđe poštivaj, al svojim se diči”.

Bunjevci su uvijek bili radni vridni, a posla se nisu bojali. Za življenje su izabrali ovu ravničarsku zemlju koja je bila slabo naseljena i zapuštena. Ko pustaru spomenićemo Pavlovac za kojeg mladi ni ne znaju. Pavlovac, ko naseljeno misto, postojalo je od davnina, postojala je i crkva koju su vodili svećenici iz reda Pavlini, a po ukidanju ovog reda Pavlini su prišli u Mađarsku. Pavlovac je bio oko 15 kilometara od Subotice. Tamo se nalazila i turska džamija čiji su temelji nađeni na Čovićevoj zemlji, a crkva je bila kod železničke stanice. Postojala je pruga Subotica – Crvenka, a iza stanice bila je škula. Prija stotinak godina bio je red salaša jedan do drugog, ko nanizani đerdan. Tamo su većinom živili Bunjevci salašari, koji su se bavili zemljoradnjom, a niže od salaša je bila voda Krivaja koja je zelenilom i drvećem ukrašavala ovaj šor. Ukinuta i skinuta je železnička stanica, pruga, srušena je i škula, da njim se ni misto ne vidi, sad tamo više niko ne živi. Od toliko lipi salaša, ostale su samo ruševine i podikoji prazan salaš, koji se sam ruši. U Pavlovačkom šoru je bila struja sprovedena, pa su ljudi kupovali električne aparate, televizore i pravili kupatila. Život njim je bio lip, al eto Pavlovac više ne postoji. Nema nikaki putokaz po čem bi vidili di se nalazio Pavlovac, staro naselje koje se spominje još za vrime Turaka, a niki legende kažu da je postojalo i groblje.

Zimska okupljanja na prelama

Februar je misec prela, okupljanja i veselja. „Prelo kupi svaki mu se

divi, nek se znade da Bunjevac živi”. To je vrime poklada koje traju od Tri kralja do Čiste sride. Prelo dolazi od glagola presti, a kadgod su naše žene na salašima zdravo tušta prele. One su se starale za oblačenje svoje čeljadi, prele su vunu, lan, pamuk i konoplju. Prelo se preslicom, vretenom i družicom. Posli su od vune štrikale cvetere, pulovere, čorape, rukavice, kape, šuše i drugo. Prest je bio spor poso, jel su se prele tanke niti. Mame su svoje cure učile prest, što u početku baš nije išlo. Svaki početak je težak, a posli su se uputile. Svaka cura je prija udaje morala naučit prest, šit i štrikat, a tkale su one koje su imale spravu za tkanje – stan. Da su cure prele spominje se u pismi „Išla cura na prelo, izgubila vreteno”, a i u pripovetki „Pepeljuga”. Žene su do kasno u noć sidile i prele, svaka kod svoje kuće prid škiljavim lampašom el fićurom, u tišini, jel druga čeljad pozaspavaje. Tako su nagustirale da se nji više žena skupe na jednom mistu i predu. Nuz jedan lampaš, pa se i petrolina našporovalo, a u društvu je bilo veselije, pa dok predu mogle su se izdivaniti do mile volje, i još kažu kako je vrime brzo prošlo. Eto tako su počela prva prela.

U čijoj se kući skupi prelo domaćica ispeče kaki kolač, listića, orašića el pogačica. Vrimenom su izmislili i drugi oblik prela, žensko prelo, komšijsk, rodbinsko i Veliko bunjevačko prelo koje postoji zdravo odavno, drugog februara, a sačuvalo se, fala Bogu, do danas.

I skromno i dostojanstveno

Sad niko više ne prede, pa su tako nestala i prela. Žene su opredene ni-

ti tkale i od tog šile ruvo za oblačenje svoje čeljadi. Dica, cure i deranci su kadgod nosili dugačke košulje do puberteta. Onda su muškarci dobili prve dugačke gaće i kratke košulje s rukavima, a cure paorsko ruvo, koje se sastojalo od bile košulje, skuta, buđa, donje suknje, gornje suknje, kecelja i midera. Svečane nošnje su bile šlingovane, a za poslendan su bile i od konoplje. Muška nošnja je bila košulja dugački rukava, gaće široke u četiri i više pola, a vezale se ugačnjakom, gori se nosio prsluk, radnim danima običan crni.

Na noge su obuvali opanke, domaće, napravljene od tvrde goveđe kože. Kasnije su šili čakšire slične pantalonama, samo su od kolina naniže bile uske nuz nogu, a priko nji su obuvali debele štrikane čorape. Zimi su muškarci obuvali kod kuće klompe, a liti papuče. Zimi su na glavu mećali šepice, a liti šešire. Posli tušta godina, kad se malo iznapridovalo, a i kad su novčano malo ojačali, kupovali su robu na meter, sukno i pliš, pa se i nošnja ulipšala. Za svečane prilike muški prsluci su se šili od svile i pliša, bili su lipo izrađeni i sa srebrnim pucadima oko 15 komada. Čakšire su šili od sukna, obuvali su čizme visoki sara. Na igranki koji su momci znali lipo igrati mećali su na čizme zvečke. Manjoj dici su oblačili od mekanog platna košuljice bekešice, a na glavu kapice i curicama i derancima. Bunjevačka ženska nošnja di god se pojavila privlačila je veliku pažnju, po izgledu, raskoši, lipoti i vištini izrade. Bila je velika razlika izmed svakidašnje i svečane nošnje. Bile šlingovane košulje, šlingovane suknje, mider i kecelja. Za svečaniju nošnju su nosile nuz bile košulje svičene suknje i mideri koji su bili lipo izrađeni zlatnim i drugim vezom. Oko struka se vezo igrač, koji se vezo naprid na velik kukolj.

Naši Bunjevci su bili pobožni, pa su svece i crkvene zapovidi poštili. Na Marin su se u crkvama blagosivale sviče, a na Svetog Blaža se išlo u crkvu na blagoslov grla.

A. V. K.

Sveci koji se spominjemo

Februar je najkraći misec u godini jel ima najmanje dana, pa i svetaca ima najmanje. Marin - Svičnicu slavimo drugog februara, to jest šest nedilja od Isusovog rođenja. Za šest nedilja se završavaju babine svakoj ženi. Kadgod je bio običaj da žena ode s ditetom u crkvu da ga prikaže Bogu i da se zafali za darovano čedo i sričan porođaj. Žena klekne prid oltar u jednoj ruci drži zapaljenu sviću, a u drugoj dite, a svećenik ji blagoslovi. Tako su Sveti Josip i Blažena Divica Marija odneli Isusa u crkvu da ga prikažu Gospodinu. Iako je bio sin Božiji, oni su ispunili zakon ko i drugi svit. U crkvi je bio starac Šimun, kojem je Bog objavio da neće umrit dok ne vidi spasenje Izraelovo. Uzo je Isusa i kazo: „Sad možem mirno umrit, jel su oči moje vidile spasenje naroda”. U crkvi je bila proročica Ana, udovica od 84 godine, čer Tamnelova. Kad je vidila Isusa falila je Boga i razglasivala da je vidila spasitelja.

Svetog Blaža biskupa i mučenika slavimo trećeg februara. On je bio priznat čudotvorac, po cijoj Armeniji je ličio ljude od bolesti. Čerez velike vire su ga progonili i okovanog držali u



tamnici. Svit mu je i tamo nosio svoje bolesnike, a on je i Božijom pomoću ličio. Jedno dite kojem se riblja koščura zabola u grlo je izličio, pa je zaštitnik od bolesti grla i drugog zla što kroz grlo prolazi.

Sveta Apolonija divica i mučenica je devetog februara. Nju su mučili jel se nije tila odreć vire, i primit krive bogove. Na kraju su joj sve zube poizbijali, al se vire u Isusa nije tila odreć. Ona je zaštitnica od zubne bolesti.

Lurdska gospa je 11. februara, a ukazivala se nuz Gavu u Lurdu i Fatimi. Ukazala se maloju Bernadici i kazala joj da moli krunicu ispid nje, pase otvorio izvor iz kojeg je potekla likovita voda i to se pročulo po svitu. Gospa je svojom svetom nogom satrla glavu zmiji, da nas spasi od zla.

Valentina biskupa i mučenika slavimo 14. februara i molimo Boga da nas po zagovoru Svetog Valentina sačuva od teške bolesti padavice (epilepsije). U kadgodašnje vrime smo 24. februara slavili Svetog Matiju apostola. Februar je misec posvećen Svetoj obitelji.

A. V. K.

BUNJEVAČKA ZDILA

Tradicija ukusa

Zapečen kupus

- 1 ½ kile kiselog kupusa
- polak pučke (oko 3kg)
- 2 kašike masti
- 2 kašike vegete
- 1 deci vode

Kupus oprat u mlakoj vodi, pa metnit u tepciju dodat mast i vodu, a odozgor polovinu pučke koju smo prija sat vrimenta natrljali vegetom sa obadve strane. Metnit u lernu i peći oko 2 sata. Kad meso porumeni privrnuti da porumeni i s druge strane. Vruće iznet na astal.

Listići

- 5 jaja
- 2 kašike mlika
- 1 kašika šećera
- vrlo malo soli

brašna koliko zavati

Tisto se zakuva, malo mekše nek za čorbu. Kad se tisto odmori razvit tanko, pa s mamuzom isić izdužene kocke, rasić ji na sridini, provuć obadva duža kraja, i mećat na vrilu mast da se peće s obadvi strane. Pazit da ne prigore, triba da ostanu svitlo žuti. Pećene posut s pra šećerom.

Krepmita

Za kore:

- 30 deka brašna
- 15 deka masti
- 1 jaje
- malo mlika

Mast zakuvat s 10 deka brašna, a ostalo brašno zakuvat s jajetom i s malo mlika mekano tisto. Malo



tista razvuć i priko metnit masno tisto, posut s brašnom primotat, pa iznet na ladno, to ponovit triput. Tisto rastanjit i peć dvi kore, odozgor na tepciji. Jednu koru rasić na jednake kocke prija pećenja.

Krem:

- 1 litra mlika
- 8 jaja
- 8 kašika brašna

- 12 kašika šećera
- 1 vanilin šećer

Žumanjca umutit sa šećerom, brašnom, vanilom i malo mlika. Masu nalit u mliko koje vrije, stalno mišat da se ne zgrumenča i zgori. Kad provrije, dodat umućena biljanca, dobro izmišat i izručit na jednu koru, a na krem koru na kocke i posut pra šećerom.

A. V. K.

LIK I DILO BISKUPA IVANA ANTUNOVIĆA

Bunjevački priporoditelj

Biskup **Ivan Antunović** je značajna ličnost za priporoditeljski period vezan za Bunjevce. O njegovom velikom značaju ko istorijske ličnosti, s njegovim likom i dilom, u nastavku teksta upoznaće nas **Mijo Mandić**, pridsidnik Istorijaskog odbora Bunjevačke matice.

Bunjevci i Šokci tokom XIX vika susrili su se sa snažnim narastanjem nacionalni pokreta Srba i Mađara. Ti su pokreti imali za cilj homogenizaciju vlastite etnije i njezino prioblikovanje u modernu naciju, al su i jedni i drugi imali izraženu namiru asimilacije susidni etnički zajednica. Med bačkim Bunjevcima i Šokcima zbog tog pritiska došlo je do pojave narodnog pokreta, koji je u početku imo regionalni bunjevački karakter.

Sve do polovine XIX vika u društvenom životu bački Bunjevaca dominirao je uticaj plemstva i građanstva. Viši staleži su se pokušali integrisati u mađarsku elitu i prihvaćali su Ugarsku ko svoju državu. Ipak, treba razlikovat pridmoderni politički identitet od modernog nacionalnog identiteta, jel to političko mađarstvo nije značilo i odbacivanje vlastitog etno-kulturalnog identiteta. U etno-kulturalnom smislu, med rimokatoličkim Slavenima u Bačkoj, i šire u Podunavlju sve do Budima, egzistiralo je nekoliko subetnički identiteta – bunjevački, šokački, bošnjački i dalmatinski, a svi zajedno su identifikovani ko Iliri, a njev jezik je nazvan ilirskim i on je sigurno bio štokavsko ikavski.

Ta različita imena pod kojima su se pojavljivali (Bunjevci, Šokci, Dalmatinci, Bošnjaci, Iliri), nisu med njima stvarala ozbiljne pripreke. Vrhunac napetosti bio je tokom revolucije 1848/49. godine koja je bačke Bunjevce i Šokce do-



vela u težak položaj. Njevo već snažno mađarizovano plemstvo i građanstvo u tom je sukobu stalo na stranu Mađara. Šta se u to vrijeme dešavalo svidoci i svećenik Ivan Antunović, kasnije naslovni biskup i vođa narodnog pokreta priporoda Bunjevaca i Šokaca:

„Ali ako je istina da su se Mađari 1848. godine borili za slobodu domovine, onda mora da bude istinom i to da su se ine narodnosti u Ugarskoj, za slobodu svoga jezika, uz zakonita Kralja, dakle ne protiv domovini, oružanom rukom u boj išli.”

Tokom XIX vika Šokci, ko pretežno seljačko stanovništvo, bili su manje uključeni u politički život, dok su Bunjevci zbog brojnog plemstva i građanstva, bili politički

aktivniji. Tokom postojanja Srpske Vojvodine, bunjevačko je plemstvo imalo prilično snažan uticaj u vlasti novostvorene oblasti. Može se tvrditi da su carske vlasti 1849. godine uspostavile svoju vlast u Bačkoj nuz pomoć Bunjevaca, te manjim dilom Raca, Nemaca i po kojeg Mađara. Med vodećim osobama tog vremena bili su kraljevski komesar Karlo Latinović i bivši bački dožupan Augustin Piuković. Nuz nji su podršku carskoj vlasti davali i drugi bunjevački uglednici, posebno iz plemićki familija Vojnića, Rudića i Antunovića.

Iz plemićke porodice Antunović je naslovni biskup i kalački veliki prepozit Ivan Antunović rođen 19. juna 1815. godine. U vezi svog porikla sam Antunović piše: „Tamo

(u Subotici) su živili moji rođaci, koji su se doselili s juga nakon Mohačke bitke. Oni su od Turaka i drugih protivnika branili svojim životom i umitkom Suboticu, koja je pripadala Bunjevcima i Srbima.”

Antunovići su bili stara bunjevačka porodica u Bačkoj. Bili su u srodstvu sa porodicama Rudić, Latinović, Vojnić i Sučić. Car Leopold je mađarsko plemstvo i ime „Od Aljmaša” podario Stipanu Antunoviću, 18. decembra 1698. godine. Članovi te porodice bili su službenici županije.

Ivan Antunović, titelski kapetan je 1751. godine za graničarske zasluge dobio za sebe i svoje potomke plemićko pismo od carice Marije Terezije. Dar je potvrdio i Car Franjo I, 1803. godine. Prema popisu iz 1841. godine, Antunovići su bili jedni od najbrojniji plemićki porodica Aljmaša (Bačka jabuka).

Kadgodašnja porodična kuća Antunovića je podignuta oko 1820-1830. godine. Kuća je originalno imala „T” osnovu, sobe su se redale na uličnom frontu, kujna i trpezarija su se nalazile u dvorišnom dilu. Dida Ivana Antunovića, Adam, nastanio se u Aljmašu sa sinom i unukom, kad su njegovi roditelji izgubili svoj posid u Kunbaji. Roditelji Ivana Antunovića, Josip Antunović i Manda Perčić, vinčali su se u Čavolju 1806. godine. Imali su petoro dice: Marija je živila u Subotici, Rozalija u Nemeš Miletiću (sad Svetozar Miletić), Manda i Franjo su ostali u Aljmašu.

Mladu udovicu i dicu je pomogao rođak Albert Antunović, kasnije podžupan Bačko-bodroške županije. On je već u ranom ditiinstvu pripozno nadarenost Ivana Antunovića te potpomogao njegovo školovanje. Četiri razreda osnovne škole je završio u Aljmašu. Tri raz-

reda Gimnazije kod subotički franjevac. Posljednje razrede Gimnazije je završio kod katolički pijarista izmed 1828-1831. godine. Prija teologije, dvije godine humani nauka slušao je u Pečuju, a drugu godinu u Segedinu u Kraljevskom liceju, koji su vodili pijaristi.

Zafaljujuć njegovom odličnom uspihu, kalački nadbiskup Peter Klobušić je tito Ivana Antunovića poslat na teološke studije u bečki Pozmaneum. Antunović se, međutim, razbolio i zbog tog nije mogao kreniti na put. Kad je ozdravio, teologiju je počeo studirati 1835. godine u kalačkom simeništu. Godine 1842. umro je aljmaški župnik Martin Mihaljović. Ivan u februaru, 1842. godine, pridaje molbu za tu župu, koju su potpisali misni vlastelini iz porodice Rudić, Antunović, Sučić i Vermeš. Još iste godine je bio imenovan aljmaškim župnikom. Za vrime mađarske revolucije 1848. godine, optužili su ga da se druži sa Srbima.

Nakon imenovanja za kanonika 1859. u Kalači, uselio se u kadgodajnu kuću Ištvana Katone, danas na adresi Hunjadijeva br. 2 (u Mađarskoj), di je živio do svoje smrti. Tu je i postavljena spomen ploča od mermera.

Godine 1849. je imenovan dekanatskim bilužnikom, a 1851. godine vicearhiđakonom aljmaškog distrikta. Od godine 1863. nosi naslov opata, a 1866. godine, imenovan je prepozitom Sv. Pavla u Baču. Na kraju, 1876. godine imenovan je naslovnim biskupom bosonskim.

Antunović se počeo baviti pisanom riječi kad je imenovan kanonikom. Sva dila je objavio većinom u Kalači. Poznate su njegove pripovetke. Smatra je sebe mađarskim državljaninom, slično ostalim manjinama koje su živile u državi koju je osnovo kralj Sveti Stipan. Po pitanju narodnosti sebe je smatrao Bunjevcom, on je dobro spojio u sebi bunjevački identitet i svist pripadnosti mađarskoj državi.

Bio je pionir i u organizaciji društvenog života u Kalači: Osni-

vač je Banke, Dobrotvorne organizacije žena i Čitaonice, ko i Privrednog društva Bačko-bodroške županije.

Godine 1870. osnovo je prve novine za Bunjevce i Šokce u Bačkoj koje je nazvo „Bunjevačke i Šokačke novine“. U tim novinama objavljivali su svoje članke najznačajniji i najpoznatiji bunjevački intelektualci (npr. pravnik Ambrozije Boza Šarčević, novinar Kalor Milodanović, advokat, prokator Ago Mamužić i svećenik Blaž Modrošić). Novine su imale i svoj dodatak pod naslovom „Bunjevačka i Šokačka vila“, koja je 1873. godine postala samostalni list, jel su novine pristale izlaziti 1872. godine. Godine 1884. nuz njegovu pomoć počeo je izlaziti u Baji „Neven“, kojeg je pokrenio njegov učenik Mijo Mandić. Uspio je oko novina okupiti tadašnje bunjevačke intelektualce. Bili su to uglavnom učitelji i svećenici.

Antunovićov književni rad sastoji se iz nekoliko pripovetki, štampani i neštampani, po kojima je prvi pripovidač u bunjevačkoj književnosti. U njima je većinom virski karakter, ko u „Odmetniku“, di je anatemisan svećenik Martinović, odmetnik od crkve i roda. Pripovetke koje se nalaze u rukopisu jesu: „Bariša Kitković, bivši župan bački u prvoj polovini XIX vika“ i „Posljednji Gizdarev“. U Antunovićevoj čitulji („L.M. Srpske“ za 1889, knj.158, str. 152), pominje se i dilo u rukopisu „Oblik Subotice grada“ – ko i više, koje veći, koje manji rasprava o dnevnim pitanjima, a mnoge su stvari sigurno propale s onim spisima za koje je bio naredio, „da se oma unište posli smrti mu“. Triba pomeniti i njegov govor prilikom otvaranja „Pučke kasine“ 1878, štampan ko zasebna knjižica.

Antunović se u svojem velikom slavenskom srcu, tj. ilirskom duhu uvijek brinuo za svoje Bunjevce i Šokce, a od Svevišnjeg je vruće molio da oživi i ozeleni tu malu slavensku granu. Neustrašivo je dizao barjak narodne svisti, na koje

je zlatnim slovima napisana njegova lozinka „Sve za vieru, narodnost i rieč svoju“. Za svoj rad je žrtvovo sve što je imo.

U svojem narodnom osjećaju išo je stopama velikog Štrosmajera, Antunović želi jedinstvo svi Južni Slavena, virsko, književno i narodno jedinstvo pa piše: „Jedinstvena je Sjeverna Amerika, Njemačka, Italija, Bože sveti! Daj, da bude već jednoć izmožna Slavija“... „Uskliknimo kao nekoć Židovi poslie prve u Jerusolimu održane propovidi Sv. Petra: Što da činimo braćo!... A svećenici neka, odgovaraju: odrecite se razkolništva! Odbacite kućne Kumire, koje sad tamjanom sebično kadite, te im se klanjate pod imenom Hrvata, Srbina, Bunjevca, Šokca, Dalmatinca, Slavonca, Hercegovca, Bošnjaka, Crnogorca i Bugara! Ostaj vam ovo samo imenom, ali se ujedinite pod jednom glavom Sv. Otca, jednim imenom Katoličke crkve i jednim prezimenom Slavena“.

On u Slavene ubraja pravoslavne Bugare, Srbe i Crnogorce. To je ustvari Trakailirski prostor, koji je podijeljen na rimokatolike i pravoslavne. Međutim, kako je mislio pod jednim imenom katoličke crkve ujediniti pravoslavne južne Slavene?

Pa on u svojem dila „Razprava podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih“ ističe: „Istina, da su ovde stanovali, kako jedni kažu, Skiti, a drugi vele Kelti, ovdje su na glasu bili: Huni, Goti, Avari, Langobardi. E, pak zašto se nijedno od ovih imena nije za nas prilipilo? Akoprem su svi ovi svojim sjajem cilu Evropu, a više njih i dio Azije i Afrike zasjali, ipak se je ime Traka, Raca i Ilira kao općenito i to ni u ko drugom, već jedino u našem narodu zadržalo.“

„Razprava“, iako pisana sa katoličkim nastojanjem, prožeta je velikim rodoljubljem i svišću u Slavenstvu, o jednom jugoslavenkom narodu i pridstavlja bogatu riznicu podataka za bunjevačku prošlost.

U tom svojem dila na specifič-

nom jeziku piše: „Na svakom onom polju, koje su poslie nesretnog mohačkog poraza snova zasjeli Slaveni, gdi je god bilo Srbah, tamo je u većem ili manjem broju bilo također Bunjevacah i Šokacah, ili kako se danas volimo nazivati, Hrvatah, pa je svaka sudbina na jednom i na drugom podjednako izminjivala“.

Sem ovog rada Antunović je pokušao i reformisati bunjevački jezik u korist ijekavštine i književnog jedinstva sa Hrvatima, al nije uspio: „Neven“ i „Danica“ i dalje su izlazili u ikavštini, kojom Bunjevci i danas govore.

Njegov veoma skromni život omogućio je da svoju zaradu i imetak dariva zajednici i pomagaju siroti. Tušta se bavio pitanjima siromaha i prosjaka. O svojem trošku iskulovo je oko 200 siromašni učenika, pomagao ji je sve dok se nisu osamostalili. Kod njega je na rani svaki dan bilo od 60 do 70 osoba. Mijo Mandić je bio jedan od Antunovićovi učenika i štitenika, a kad se osamostalio posto je učitelj, iako je Antunović tito da on bude svećenik.

Ivan Antunović je tušta bolovo cilog svojeg života i bio je slabe konstitucije. Više puta je bio ozbiljno bolestan. Kad se 1864. godine zdravo razbolio, tako da su doktori dizali ruke od njega, u svakoj crkvi Kalačke nadbiskupije molili su se za njegovo zdravlje. Njegova stara mater ga je nigovala i zavitovala se Gospi u Hajošu. Kad je Ivan ozdravio darovo je Gospi svoj zlatni lanac i optski prsten i iz zafalnosti dao izraditi novo, krasno ruvo čudotvornom kipu Gospe Hajoške.

Antunović je posli teške bolesti 1887. godine otputovo u Opatiju kako bi malo tlesno ojačao. Vrativši se kući više nije mogao obavljati ni svoje svakodnevne, ni svećeničke obaveze. Umro je u Kalači, 13. januara 1888. godine. Saranjen je pored svoje matere na Kalačkom groblju.

T. B.

PRIDSTOJEĆE VRIME NOSI POČETAK RADOVA U VINOGRADIMA

Orizivanje vinove loze

Orizivanje vinove loze ne trpi šablone. Međutim, oni se baš često primjenjuju, jel prema uobičajenom orizivanju jedne sorte u nikom reonu rižu se i ostale. Pošto se obično radi o rodnoj sorti i kratkoj rizidbi, koja ovoj sorti odgovara, obično prihvaćeni način ne odgovara drugim sortama. Često su zato i pri-nosi ovi sorti mali, pa se stiče uti-sak da su one nerodne el manje rodne i da nisu preporučljive za gajenje.

Loza koja nosi lišće naziva se zeleni lastar, posli opadanja lišća predstavlja jednogodišnju lozu, a ako je izbila iz loze starije od dvi godine naziva se jalovak. Jalovak orizan na jedno okce zove se riznik, a loza iz riznika je nerodna. Al ako se jednogodišnja loza oriže na dva, tri el više okaca, donosi rod. Jednogodišnja rodna loza orizana na dva do tri okca zove se kratak kondir, orizana na tri do pet okaca zove se dugačak kondir, a ako je orizana na šest do deset okaca naziva se luk. Dakle, jednogodišnja loza izbila iz dvogodišnje daje iz svoji okaca lastare koji nose rodne grozdice. To je pravilo kojeg se treba pridržavati pri orizivanju.

Sva okca na jednom lastaru, odnosno lastari iz ti okaca, nemaje podjednaku rodnost. Najrodniji su lastari izbili iz okaca oko sridine rodne loze. Iduć ka osnovi i vrhu, rodnost lastara opada. No dal će pojedina okca bit rodniija el ne,



zavisi od vrimenski prilika protekle godine i pri razvoju lastarića, odnosno krećanju okaca. Ako je prithodna godina bila toplija i vrime pri krećanju okaca povoljnije, rodnost je veća. Sve sorte ne daju rod iz svi okaca rodne loze. Zato se sorte vinove loze rižu na osnovu iskustva: stone i kvalitetne vinske duže na tri – četiri okca i duže, a dosta rodne vinske sorta na dva do tri okca.

Cilj orizivanja

Orizivanje vinove loze utiče na kvalitet roda i oblik čokota. Ako je loza bujnija i jača, a oriže se kraće, u tom slučaju će jače razvijati las-

tare, al će donosit manje roda. Međutim, ako se bujnija loza oriže duže, ona će u tom slučaju bit opterećena s više roda. Ako se ne ide u krajnost i loza se ne oriže ni duže ni kraće neg što je potribno, onda će dat dosta kvalitetnog roda. Manje opterećena loza daje kvalitetniji rodom, grožđe će imat manje šećera i daće slabije vino.

Orizivanjom vinove loze utiče se na oblik čokota. Rizidbom lastara iz kondira na kondir dobija se čokot sličan kruni voćaka, a rodna se loza postepeno udaljava od zemlje. Ako se rižu jalovaci na riznike, a loza izbila iz riznika na kondire, onda se dobija niska glava

čokota koju je moguće zagrcati. Rizidbom se mogu dobit i razne druge forme čokota.

Vrime orizivanja

Vinova loza se mož rizat u jesen i u proliće. Tokom zime obično se ne orizuje.

Jesenja rizidba mož bit rana, prija opadanja lišća, koja se primjenjuje na jačoj lozi da bi joj se skidanjom lastara sa lišćom, prija neg što je rana prišla u čokot, umanjila bujnost. Pozna jesenja rizidba obavlja se posli opadanja lišća.

Prolična rizidba mož bit rana, uobičajena i pozna. Rana rizidba se obavlja prija krećanja sokova, uobičajena rizidba se obavlja u vrime krećanja sokova, a pozna kad krenu lastari. Pri ranoj rizidbi ne gube se ranljive materije suženjom, ko pri uobičajenom orizivanju. Pri uobičajenom orizivanju se gubi nekoliko litara soka po čokotu i nekoliko grama mineralni materija po litri soka. Ovim se u manjoj miri umanjiva bujnost i povećava rodnost čokota. Bujnost čokota se u najvećoj miri umanjiva poznim orizivanjom, kad se sačeka da lastari krenu, pa se onda izvodi orizivanje. Prvo kreću gornji lastari ko ji se orizivanjom odbacivaje.

(nastavak u narednom broju)

Nikola Ostrogonac dipl.ing
savitodavac PSS Subotica



SVE JE VIŠE IDEJA KAKO RIŠIT NIKE OD SVITSKI PROBLEMA

Kineska bitka s pustinjom

Širenje opustošeni oblasti u svitu nije mali problem, pogotovo ako se u obzir uzme sve veća potreba za ranom. Globalna populacija se povećava, a dodatna obradiva zemlja neće osvaniti. Čak i da je plodna, zemlju treba pripremiti za upotrebu, očistiti je od rastinja i svega što na njoj uporno raste.

Zbog svoje masovne populacije, Kina je prva zemlja na svitu koja je donela i konkretan program za suzbijanje dezertifikacije zemljišta (širenje pustinje). Od kako je 2002. donet ovaj program, napravljeni su konkretni koraci u novim tehnologijama koje je su čak i UN prihvatile ko model za budućnost. U severnoj kineskoj oblasti Unutrašnja Mongolija, pisak postaje obradiva zemlja, a nedugo potom, umesto fatamorgane, ispod usijanog sunca prostiru se zelena polja raznorazni žitarica i povrća. Usivi ko što su kuruz, paradajka i sunčokret prostiru se na priko 200 hektara piskovite površine, a sve je



to postignuto za kratki šest miseci terenskog rada.

Tajna je u mukotrpnom radu kineski naučnika. Tamošnji „bili mantili” proizveli su bilu praškastu smesu koja se miša s piskom i tako ga čini plodnim ko što je i zemlja

crnica. Radi se supstanci koja je sintetizovana i spremna za masovnu proizvodnju, a prirodno se nalazi u zidovima biljni ćelija. Kad se ovaka supstanca pomišana s piskom i zalije, ostalo je poso prirode. Simensko zrnavlje ubrzo proklja i

počinje normalan razvitak biljke. Naravno, bez smese koja se dodaje pisku sve bi bilo nezamislivo. Kineski naučnici tvrde da je ovo znatno jeftiniji način od plastenika, koji em koštaje, em ji treba montirat, pa i održavat. U to se mora uključiti veći broj ljudi, ko i novaca.

Planovi za budućnost su vrlo ambiciozni, u narednim godinama planira se proširenje usiva na 13.000 hektara pustinjske oblasti u Kini. S tim u vezi, UN takode sprovede svoj program suzbijanja širenja pustinja u svitu i polažuć nade u ovu tehnologiju računaju da će do 2030. moć zaustavit potpuno ovu prirodnu, al nepoželjnu pojavu.

A šta bi ovaki uspih mogo značit za oblasti ko što su Afrika i Bliski istok, ne treba ni pojašnjavat. Kineski poduhvat samo svidoci da pustinja nije najveća pripreka za jaku poljoprivredu. Brez vridni rukivi i jasne vizije badava i najplodnija zemlja.

T. K. M.



BILJKA KOJA SE MED PRVIMA NASTANILA POSLI LEDENOG DOBA

Breza – Betula



Breza (*Betula pendula*-Betulace) je biljka – drvo koje je med prvima koje su nastanile površinu zemlje posli ledenog doba, posli povlačenja lednika. Otporne su na zdravo niske temperature i mogu rasti na zdravo siromašnim i zdravo suvim i kiselim zemljištima. Skoro da sve vrste breze rastu na prostoru „ladnog pojasa” Evrope, Azije i Amerike.

Postoji oko 40 vrsta breze u obliku drveća i žbunja. Karakteristična je po bijeloj kore i ima listove nazubljenog oboda. Muški i ženski cvatovi rastu na istom drvetu grupisani u resama.

Muške rese se javljaju u jesen i ostaju na granama do prolića kad se otvaraju. Ženske rese se pojavljuju u proliće. Plod breze je jednokrila orašnica.

Čak 11 vrsti breze se nalazi na listi zaštićeni biljaka, na listi Međunarodne unije o zaštićenim vrstama (IUCN). Breza obuhvata i rod lešnika, jove i graba. Pritpostavlja se da joj ime potiče po niki-
ma od Rimljana i da je galskog po-

rikla – galsko drvo. U Srbiji raste nekoliko vrsta breza od koji je najčešća bila breza. Ona u našim šumama raste sa ostalim drvećem. Nuz Vlasinsko jezero raste „maljava breza” koja je zaštićena vrsta.

Upotreba

Upotreba breze je zdravo široka. Koristi se u stolarstvu, kolarstvu, za rezbarenje, za furnire, za veštačku svilu, veštačku vunu, u biljnoj medicini... Može se činiti da je upotreba breze beskonačna.

Još u kameno doba ljudi su koristili brezu za izradu odiče, obuće, za pravljenje posuda, a koristila se za štavljenje i ko papir.

Pošto je nepropusna za vodu zbog svoji vazdušni jastučića, Indijanci su od nje pravili kanue. Na severu su s njom pokrivali kuće na koje su sipali zemlju i sadili travu. Ova tradicija počinje ponovo da se koristi u raznim dilovima sveta, posebno u Norveškoj.

Još su praistorijski ljudi koristili smolu breze za učvršćivanje kopa-

lja i harpuna. Destilacijom drveta breze dobija se brezovo katranasto ulje. Zbog smole i ulja brezovo drvo može goriti i dok je vlažno.

Sok od breze

Upotreba soka od breze zdravo je stara i smatra se da ga je koristio još praistorijski čovik. I dan danas ga ljudi sakupljaju i koriste ga kao frišak, fermentisan el prirađen za piće. Najpopularniji je u Irskoj, Škotskoj, Rusiji, Poljskoj i baltičkim zemljama. U svezem soku ima 2% šećera, kalijuma, kalcijuma i gvožđa. Koristi se za proizvodnju šećera i sirupa. U Rusiji se fermentiše za alkoholno piće, brezovo vino koje može sadržati do 5% alkohola.

Brezov sok se prikuplja tako što se na stablu probuši rupa duboka nekoliko centimetara i u nju se utakne civ kroz koju curi sok koji se prikuplja tokom 48h. Posli tog rupa se začepi drvenim brezovim čepom. Interesantno je da jedno stablo breze može dati 4,5 litre soka na dan, a 170 l za celu sezonu. Sok se prikuplja od februara do kraja aprila.

Da ne bismo naneli štetu stablu, treba ga koristiti svake druge godine i paziti da zbog bušenja ne dođe do gljivične infekcije stabla.

Sok treba da koriste osobe sa plućnim i bubrižnim problemima, 2x2 decilitra na dan, dok traju problemi. Kuvanjem soka dobija se vino koje je veoma zdravo koristiti kod ateroskleroze i gojaznosti.

Breza u ishrani

Sveži mladi listovi i pupoljci se mogu koristiti kao dodatak čorbama i varivima. Suvi listovi i mlade grančice se upotrebljavaju za aromatizovanje sirćeta, a samliveni suvi listovi se koriste umesto soli.

Unutrašnji dilovi brezove kore se melju u brašno koje se koristi samo, el pomišano sa drugim brašnom za kruv. Na Kamčatki se ovo brašno miša sa kavijarom!

Upotreba u medicini

Brezovi listovi i pupoljci sadrže veliku količinu vitamina C, E, dosta karotina, tanina, saponina, betulina, kalijuma, kalcijuma, gvožđa, saponina... Listovi breze za čaj se skupljaju mladi u rano proliće, suše se na promaji, nikako na direktnom suncu. Kod sakupljanja pupoljaka breze treba zdravo obratiti pažnju da budu krupni, beru se na kraju zime.

Etarsko ulje brezini pupoljaka zdravo je važno i zdravo dobro diluje kod plućni bolesnika. Dobro je za bubrege, podmlađivanje tkiva, jetru, za zarastanje rana.



Čaj se jednostavno pripravlja kuvanjem el samo potapanjem u ladnu el toplu vodu. Pije se 2-3x na dan 2 decilitra. Dobar je i diuretik – tira vodu iz organizma.

Važno je napomeniti da breza poboljšava koncentraciju, jača organizam, vraća snagu, eliminiše kiselinu iz organizma, liči groznicu i reumatske bolesti.

Čaj se pravi tako da se 4 šake pupoljaka metnu u litru vode i kuva se dok polovina vode ne ispari.

Pije se 2-3 šolje na dan.

Koristi se kod bolesti pluća, bubrege, protiv celulita, protiv temperature, za poboljšanje varenja.

Eva Kovač Pečkai

JOSIP GABRIĆ NASTUPIO U TRKI AMATERA NA HIPODROMU „VENSAN”

Jedanaesti na trkama u Parizu

U najvećem evropskom kasačkom događaju, trkama okupljenim oko čuvenog nadmićanja „Grand Prix d'Amérique” na hipodromu „Vensan” u Parizu, nastupio je, u trki amatera, i **Josip Gabrić** iz Subotice, inače član Konjičkog kluba „Bačka”.

Nastupali su pridstavnici iz šesnaest evropskih zemalja, a Gabrić je predstavljao Srbiju. Nastupio sa kastratom **Bellagio** koji u prošloj godini nije zabilužio start na centralnom hipodromu Pariza, al je zabilužio četiri pobede i deset plasmana u 27 startova. Bellagio se prvi put oprobao na hipodromu „Vensan” dve nedelje prija učešća na Šampionatu, kad se plasirao na sedmo mesto s vrimenskim rezultatom 1:17,7 na distanci od 2.875m.

Startna pozicija 13 (osam grla ide u prvi red) Gabriću nije ostavila tušta mogućnosti za zauzimanje dobre pozicije u odnosu na ostale takmičare. Odlučio se krećati najdužom putanjom, skroz spoljnom, koja je njegovom grlu uzela potribnu snagu za završnicu pa se plasirao na 11. mesto.

– Bila je raspisana trka za sve vozače amatere, kontaktirao sam naš Savez, poslali smo dokumentaciju i rezultate iz 2018. godine i uskoro je stigo pozitivan odgovor da i Srbija ima pridstavnika na ovim značajnim trkama – počinje Gabrić svoju



Josip Gabrić i Derbi pobidnica Syria AT

„francusku” pripovetku, pa nastavlja:

– Dva dana prid trku bio je žreb grla, nije baš ispalo sjajno, al je trka bila prilipo. Kad je počinjala trudio sam se ispratit je, dobili smo informacije kako je i auto-start, drugačiji neg kod nas. Već na startu nisam mogao pratiti grupu, no, kasnije sam probao napraviti bolji rezultat, al to nije bilo moguće, pogotovo ne s dodiljenim kasačom. Rič je o grlu Bellagio, vidili smo njegove rezultate i spado je u autsajdere. Inače, u dva dana trka je bilo malo iznenađenje, od 18 trka u 2 su pobidili autsajderi, al ne i ode. Ipak, možda je bolje proć ovako, pa onda se bolje pripravit slideći put.

Gabrić još jedared potvrđiva da su utisci sjajni, te da je steko značajno iskustvo, al i imo priliku uživat u velikom kasačkom spektaklu.

– Uživali u nastupima, pogo-

tovo u trki „Grand Prix d'Amérique”. Francuzi su sigurno u ovom sportu broj 1 u Evropi i to su i pokazali. Velike trke, dobri konji, sjajne nagrade. Gledat što-god tako uživo je prilipo. Organizacija je na najvišem nivou, to triba doživiti, a posebno mi je bilo drago da su na nas, amatere, gledali isto ko na profesionalce, za sve su važili isti uslovi, ista pravila.

Nastup u Parizu bio je za našeg sagovornika lipa nagrada za prošlu sezonu. Ona je bila uspišna, pogotovo med najbitnijim okršajima četvorogodi grla.

– Derbi je bio najbitniji, al je bilo tu i drugi trka. Fala Bogu, nije bilo promašaja na velikim trkama. Bilo je dobri rezultata, drugo mesto kod dvogodaca i trogodaca, opravdali smo naš rad, jel ima kad nije važno samo pobidit, uspih je bit i drugi i treći

med dobrim rivalima. Syria AT je u Derbiju bila izvanredna, trka se odvijala dobro, mogli smo moždar i lakše dobit Derbi, al je dobro i ovako.

U toku su pripreme za novu sezonu, a za aktuelnog pobidnika Derbija se nameće pitanje kaka je nova generacija četvorogodi kasača.



Josip Gabrić

– Generacija nosi jednog odličnog konja, grlo Alfa Varenne, koje je malo bolji od ostali, al ako cio tim u našoj štali „Animal racing team” dobro odradi poso, možemo bit ravnopravni, da nijanse odlučivaje. Kod nas u štali su tri četvorogoda grla, al bi tu izdvojo grla Saphir AT Francia des Noes, a kolega Branko Skenderović ima odličnu Imolu. Biće tu sigurno još nekoliko dobri rivala, al malu pridnost zbog dosadašnjeg učinaka ima trenutno Alfa Varenne. Imamo i drugi dobri grla u štali, dvogodaca, trogodaca, stariji grla...

N. S.

ČETVRTI NA „VESNANU”

Gabrić je četvrti vozač kasača koji je imo priliku oprobati se na „Vensanu” u Parizu. Prija njega su to učinili Vlada Bjelogrić, Tomislav Višnjčić, al i još jedan Subotičanin, Boris Kečenović.

Horoskop za februar



Poso: Odnos prema radu u većoj miri će vam odrediti kako će vas drugi vridnovati, pa ćete možda zbog tog imati osjećaj da vaše druge karakteristike i sposobnosti nisu dovoljno dobre.

Ljubav: Sad više neg ikad treba vam podrška voljene osobe i ona će vam u velikoj miri u tom izaći u susret.

Zdravlje: Problemi s probavom.



Poso: Biće velik izazov za vas izaći u susret očekivanjima koja će biti stavljena pred vas. Utoliko više što ta očekivanja neće biti realna, pa bi i vaš trud bio manje-više uzaludan.

Ljubav: Podrška koju dobijate od partnera biće prisudna u situacijama kad druge podrške nema.

Zdravlje: Bolovi u stopalima.



Poso: Donećete niz odluka koje su važne, ali će za njevu realizaciju prija svega trebati razumijevanja na ključnim mistima, di vaše mišljenje nije prisudno. Pa je stoga važno da budete taktični.

Ljubav: Partner u vama vidi podršku za sve svoje nedaće, iako vi

niste radi u svemu bit oslonac.

Zdravlje: Ojačajte imunitet.



Poso: Želite uraditi više neg što vam potencijali dozvoljavaju, tu je još i nepovoljno dilovanje planeta na dilu, pa će vam takva zanesenost brzo prisist. Sadržite se i odredite sebi prioritete.

Ljubav: Odluka da nije nevažne stvari koje vas muče ne kažete partneru, mogle bi se iskomplikovati kad se za to sazna.

Zdravlje: Izbijavajte masno.



Poso: Ideje postoje, i vi se trudite realizovati što više od zamisli koje imate, u tom ćete u većoj miri biti uspišni. Ali ne toliko zafaljujuć upornosti već okolnostima koje će vam ići na ruku.

Ljubav: Donekle ste nezadovoljni u kojem pravcu ide vaš odnos sa partnerom, ali nemate rišenje.

Zdravlje: Manjak energije.



Poso: Navikli ste sve raditi sami i kad imate priliku da vam se pomogne vi je odbijete, jel ne želite prikidati naviku. Ipak, u ovom periodu pomoć će vam dobro doći pa se okanite stari navika.

Ljubav: Partner od vas očekiva da razumite šta u vezi nije u redu, iako ne daje konkretne primere.

Zdravlje: Čuvajte se povride glave.



Poso: Donekle ste zadovoljni svojim statusom, ali vam se čini da drugi bolje napreduju od vas iako ne čine ni upola koliko vi da svoj položaj unaprijede. Iako ste vjerovatno u pravu, kritičke opservacije vam neće prominiti ništa na bolje.

Ljubav: Odnos koji s partnerom imate doživljava dramatične promjene, a vi ne znate šta dalje.

Zdravlje: Bolovi u zglobovima.



Poso: Istančani osjećaj za dobru priliku neće vas napuštati ni u ovom periodu, pa je samo pitanje vremena kad će iz vaših poteza koje donesete doći do rezultata. Ipak, ni to vam neće biti dovoljno.

Ljubav: Nervozu koju osjećate često projektujete na partnera, pa vam nije jasno odakle toliko napetosti u vezi.

Zdravlje: Manjak fizičke aktivnosti.



Poso: Odlukom da što god uradite niste započeli ništa konkretno, zato je važno kreniti s realizacijom vaših ideja. Na tom putu biće priprema u vidu nerazriješeni odnosa iz prošlosti.

Ljubav: Odlazete razgovor koji je neophodan za dobrobit vaše veze,

a partner u tom saučestvuje svojim ćutanjom.

Zdravlje: Slab imunitet.



Poso: Kad drugima približite vaše stavove dolazi do otpora, pa vam se čini da vam ideje nisu ni realistične ni originalne. Radi se zapravo o manjku ambicija kod ljudi koji vas okruživaju.

Ljubav: Iako se vi trudite ne donositi odluke za koje bi mogli žaliti, odnosi u vezi vam zadaju baš take glavobolje.

Zdravlje: Više se krećite.



Poso: Vodite računa da se ne ponovi situacija u kojoj nemate kontrolu nad onim što ste započeli. Stoga morate ljude koji su u to uključeni postaviti na mjesto di će jasno znati svoju funkciju.

Ljubav: Imate dobru namiru, ali ko da to nije dovoljno pa vam partner zamira i za sitnice.

Zdravlje: Čest umor i manjak koncentracije.



Poso: Idete ka tom da svima bude dobro i da vaš uspih ne bude nikom oči. To ne da nije lako, već je neizvodljivo. Zato vam se ne isplati pokušavati voditi dosadan život u kojem niko neće vidjeti svoje nerealizovane ambicije.

Ljubav: Kratko traju momenti koje provodite sa voljenom osobom.

Zdravlje: Bolovi u leđima.

T. K. M.



500 dinara



500 dinara



500 dinara



500 dinara



500 dinara



500 dinara



500 dinara



500 dinara



350 dinara



1.500 dinara

Knjige u izdanju Bunjevačkog informativnog centra možete naručiti na telefon 024/523-505, po navedenim cijenama i nuz poštanske troškove.

Veliko bunjevačko prelo u Subotici



Veliko bunjevačko prelo u Subotici

